

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

УРЕЂУЈЕ

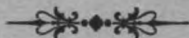
А. БЕЛИЋ

УЗ

СТАЛНУ САРАДЊУ

г. г. А. МЕЈЕ-А, проф. Collège de France, А. СТОЈИЋЕВИЋА, проф. Унив. у Љубљани, К. НИЧА, проф. Унив. Кракову, Љ. СТОЈАНОВИЋА, акад. у Београду, М. РЕШЕТАРА, б. проф. Унив. у Загребу, О. ХУЈЕРА, проф. Унив. у Прагу, Р. НАХТИГАЛА, проф. Унив. у Љубљани, СТ. ИВШИЋА, проф. Унив. у Загребу, СТ. М. КУЉБАКИНА, проф. Унив. у Београду, ФР. ИЛЕШИЋА, проф. Унив. у Загребу, ФР. РОМОВША, проф. Унив. у Љубљани и Х. БАРИЋА, проф. Унив. у Београду.

КЊИГА VII СВ. 1—2.

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА
КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА
БЕОГРАД 1927—1928.

Građa o božavskom narječju

I. *Božava* se nalazi na sjeveroistočnoj strani *Dugog Otoka* i leži u jednoj malenoj i mirnoj drazi, gdje se blago i meko spuštaju k moru kameniti pristranci malenih brežuljaka, obraslih sivim maslinama, zelenim vinogradima i tamnom smrekom. Divljim joj se skladom poredale bijele kućice uz morsku obalu i u dno prostrana brdeljka, sa čijega divnoga vrha pogled može da luta po svoj jadranskoj pučini i da se zaustavi na pjeskovitom „Bijelom Ratu“, na njegovim raštrkanim seocima (Velirat, Soline, Verona, Polje) i na velikom svjetioniku.

Pri nedostatku povjesnih vijesti o Božavi, Bianchi¹⁾ prihvaća pučko predanje te nagađa da župna joj crkva potječe već iz devetoga stoljeća. Svakako od god. 1393 ime joj se nalazi već u listinama. Također se iz listina doznaje da se u Božavi glagolalo u staro i novo doba, kao što se i sada glagola.²⁾ Danas je Božava „općina“, broji kakve tri stotine duša, ima općinski ured, školu, carinaru i dvije crkve.

II. Božavljeni govore „školjarski“, „božavski“, t.j. čakavski. Dijalekat im je skoro jednak s govorima ostalih mjesta na Dugom Otoku, samo što neka sela „otežu“, a druga „rastežu“, neka „zavijaju“ a druga „debelo govore“.... tako se jedno drugom ruga! Zato ovaj opis bi mogao vrijediti za čitav otok, samo kad bi se istakle razlike, koje se čuju u pojedinim mjestima te odstupaju od božavskog tipa. Ali pošto sam se u Božavi po dva mjeseca i to po dva puta zadržao, te tako imao dovoljno prilike da potanko proučim sve osobine onoga govora, dok sam u ostalim mjestima Dugoga Otoka bio tek na nekoliko sati, zato ću se u ovoj svojoj radnji baviti samo pravim božavskim narječjem.

Namjera mi je bila da poredim, u dotičnim bilješkama, božavsko narječje sa svim ostalim čakavskim govorima. Ali čovjek snuje, a Bog

¹⁾ F. Bianchi: *Zara Cristiana*. vol. II. Zara 1880, ed. Woditzka, str. 65.

²⁾ A. Cronia: *L'enigma del glagolismo in Dalmazia dalle origini all'epoca presente*. Zara 1925 ed. Schönfeld, str. 91, 96, 97, 136.

određuje : moja je radnja sastavljena u Italiji, gdje me je oskudica stručnih knjiga prinudila da se odrečem te prve zamisli, ter da se osvrnem jedino na one govore, čiji mi je štampani materijal bio na raspoloženju u mojoj privatnoj biblioteci. Koliko mi je bilo moguće, nastojao sam da živo pratim, u glavnim im crtama, lingvističke veze među sjevernim i južnim narječjima, eda bolje okarakterišem „prijelazni položaj“, što ga Dugi Otok zaprema u današnjoj čakavštini. Osobitu sam pažnju obratio na rapsko narječje zbog jezične srodnosti i zemljopisnog, gotovo neposrednog, doticanja tih dvaju otoka.

G l a s o v i

S a m o g l a s n i c i

Samoglasnik a

1) Kratko *a* izgovara se čisto.

Dugo *a* izgovara se kao dvoglas *oa* nekim srednjim glasom između *o* i *a*, tako da je ono *o* kratko, a *a* dugō i silazno naglašeno ¹⁾: *Mâte* izgovor. *Moâte* s višim glasom na *a*²⁾; slično: *mâli*, *kāzät glāvā*, *mājo*.

Kad iza ovog dugog *a* slijedi koji skup suglasnika, osobito s početnim grlenicima, dvoglasno izgovaranje prelazi u osobit grlenonosni glas, koji spaja *o* i *a* te naliči na nosno *a*: *bârba* (stric), *vânka*, *lânpat* (sijevati)³⁾.

¹⁾ Zbog činjenice da je dvoglas *oa* razdijeljen na nenaglašeno *o* i naglašeno *a*, mogao bi ko pogrješno nagadati da je po srijedi uzlazna akcentuacija, svojstvena i nekim čakavskim govorima. To je, ovdje, isključeno, jer je *a*, premda drugi sastavnik dvoglasa, silazno naglašeno i takvo izgleda i u eksperimentalnim otiscima Rousselotovih fonetičkih metoda, i to po Atkinsonovu valjku.

²⁾ Negdje na Dugom Otoku govore *Muâte*, a u Savru: *Mâte*.

³⁾ Dugo *a* sa sličnim izgovorom vrlo je rašireno po čitavom području čakavštine. Na to su upozorili god. 1883—1885 prof. *Nemanić* (Čakavisch-kroatische Studien) i god. 1888 prof. *Leskien* (Zur kroatischen Dialektologie Dalmatiens), a *J. Milčetić* (Čakavština kvarnerskih otoka, Rad CXI) god. 1895 istakao važnost te pojave.

Srav. *Kuâte* (Mali Lošinj), *znuâ* (Cres), *vânka* (Silba) po *Milčetiću* op. cit. 100; *moâli* na *Rabu* (*Kušar*, Rapski dijalekat, Rad CXVIII, str. 2, citirana je str. otis.), *glêd* u *Lumbardi* (*Kušar*, Lumbaradsko narječje, otis. iz Nastav. Vjesn. kn. III. str. 2), *prôdô* u *Dubrovniku* i *Cavtatu* (*Budmani*, Današ. dubrovački dial., Rad LXV, 156). Slično na *Lastovu* i *Korčuli* (*Oblak*, A. f. Sl. Ph. 1894, 428), na *Hvaru* (*Leskien*, Berichte sächs. Gesell. 1888, 203), u *Malome Lošinju* (*J. Karásek*, Über seine studienreise..... des kroat. dial. in Lussimpiccolo, 1900, 100) i drugdje kao što *D. Zgrablić*, Čakavski dijalek. u *Sv. Ivanu i Pavlu*, 1905, 6.

Za romanske govore isp. *M. Bartoli*: Das dalmatische, I, 276, II 330.

2) Kao u štokavštini, *a* zamjenjuje dva poluglasa њ, њ u zatvorenom slogu. Drukčije nego u književnom jeziku poluglas ne ispada u: *kadě*, gdje (ali u složenicama ima *něgder*, *svěgder*), *mand* (srav. štok. menom), *pěsa* gen. jedn. od *pěs*, *sěsat*; iza glasa *v* u riječima, u kojima se u današnjoj štokavštini poluglasi sasvim gube, a glas *v* se vokalizuje u samoglas *u*: *vě* (vъ, u), *vědne* (obdan), *věvik* (uvijek), *vazět*, *vazimat*, *vazân* (uskrs, starosl. vъzъmъ).

S obzirom na veliko mnoštvo *tuđih* imenica, t. j. uzetih iz tuđih jezika, osobito iz latinskoga i talijanskoga, mnogo je češći slučaj nego u štokavštini da se dva suglasnika na kraju nominativa jednine rastavljaju samoglasom *a* (t. zv. Einschubsvokal): *kõlap* (tal. colpo, kap), *kõlaf* (tal. golfo, zaliv), *põrat* (tal. porto, luka), *fundaměnat* (tal. fondamento, temelj), *fãlas* (tal. falso, lažan).

Čakavština uopće, a naročito božavsko narječje, nema onog poznijeg, dugog *a*, koje se u genitivu množine u štokavštini pojavilo već u XIV-om stoljeću¹⁾: *žln*, *grãdov*, *městov*.

3) Promjene drukčije nego u književnom jeziku.

Obična promjena glasa *ę* jest *e*, ali iza nepčanih suglasnika dolazi *a* kao u mnogim čakavskim govorima²⁾: *počât*, *začât*, *ožât*, *zajât*, *zařk* (metateski od *jazik*), *prijât*, *žâja*, *žajân*, *žâtva*. Bez prethodnih izvornih nepčanika ima još: *prókľât*, *klâtva*, *klãčât*.

Prema staroslovenskom *e* (u *mašteha*) dolazi *a*: *mãcaha* (štok. *mačeha* i *mačaha*).

Prema štokavskom *plivati*, *poslije*, *potle* ima: *plãvat*, *põtla*.

Prema štokavskoj tuđici *ormar* Božava ima *armâr*, *armerûn*, Soline imaju *garmâr*.

Sažimanjem dolazi *zabědun* od *za obedom*.

Na kraju riječi ima *a*: *čěra* (jučer) i *sinocã*.

Kontaminacijom *dakle-dunque* dolazi *dãnkle*, s istim značenjem.

4) Promjene u tuđim riječima.

Samoglasnik *a* dolazi mjesto *e*, *i*, rjeđe mjesto *o*, *u* u riječima tuđeg izvora: *camatâr* i *camatôrji* (tal. cimitero od κοιμητήριον, grab-

¹⁾ Isp. *T. Maretić*: Gramatika i stilistika hrv. ili srp. jezika, izd. 1899, str. 2; *Đ. Daničić*: Istorija oblika srp. ili hrv. jezika, 1874, str. 70.; *G. Ružičić*: Razvitak srpskohrvatskoga gen. plur. na -a, „Slavia“ V, 2, Prag, 1926.

²⁾ Isp. *jazik*, *jãcmik* na *Rijeci* (Rad, CXXVI, 105); glagoli na — *jěti* u *Lumbardi* (Kušar, 4), *proklastvo*, *jačmik*, *jadro* u *Vrbniku* (R. Strohal, Rad, 199), *počât*, *zajât* na *Rabu* (Kušar 3, 4). — Ako se uzmu u obzir *Rab* i *Sali* (najjužnije mjesto Dugoga Otoka) i *Lumbarda* na Korčuli, razumjet će se da nije lako odvajati južne od sjevernih čakavskih govora po: *nepč.* + *ę* > *a* ili *nepč.* + *ę* > *e*.

lje), *tamnjân* (θυμιάμα, tamjan), *banêstra* (tal. ginestra, žuka), *baškòt* (tal. biscotto, dvopek), *batafûn* (ven. batifondo, igra, šaka), *rakân* (tal. ricamo, ven. recamo, vez), *abrëj* (tal. ebreo, žid), *mànula* (ven. menola, gera u Dubrovniku), *taštamènat* (tal. testamento, oporuka), *rašentât* (ven. resentar, poisprati), *kafä*¹⁾ (tal. caffè, kava), *kafatarîja* (ven. cafetaria, kavana), *škäre* (njem. Schere, nožice);

alarôj (tal. orologio, sat), *prekaratûr* u Božavi, *prokaratûr* u Solinama (tal. procuratore, župni pomoćnik), *banašêra* (ven. bona sera, cvijet koji se otvara pod večer, kad se kaže: *bona sera*, dobar večer, silene noctifera), *baždûra* (tal. bordura od fr. bordure srav. svakako tal. imbastitura, rub).

Imaju aferezu: *fîit* (tal. affitto, najam), *petîit* (tal. appetito, tek, slast), *žêrbi* (tal. acerbo, kiseo), *Mèrika* (Amerika), *bandunât* (tal. abbandonare, ostaviti).

Češće je afereza već uzeta iz tuđega jezika: *duperât* (ven. doperar, upotrijebiti), *fitovâ* (dalm. fituvual, najmitelj), *murôža* (ven. morosa, vjerenica) itd.

Nije sigurna afereza u: *puntâst* (srav. punta — appuntato, šiljast), *nuncjât* (tal. annunciare — ven. nunziata, navijestiti).

Riječ *nânke* (niti) prema tal. nè anche ima dalmatski lik *nanka*.

Najmnogobrojniji i najčešći su primjeri gdje *a* zastupa pravilno tude *a*.²⁾

Samoglasnik o.

5) Kratko *o* izgovara se čisto.

Dugo *o* izgovara se kao dvoglas *uo* nekim srednjim glasom između *u* i *o*, ali tako da se jedva čuje prvo *u*: *môj* izgovori *muôj*, slično *môre*, *nemôj*.³⁾

Ako iza samoglasnika *o* slijedi suglasnik *n*, ovo se *o*, ma i naglašeno bilo, pretvara u samoglasnik *u*: *ôn* = *ûn*, slično: *š hûn*, *mûžun* (dativ. množ.) *undë*, *zabëdun*.⁴⁾

¹⁾ U nekim mjestima Dugog Otoka govore i *kafë*, a na *Malom Ižu kahë*.

²⁾ Ne držim potrebno, kao što se je često dosad učinilo, nabrajati primjere gdje čakavsko narječje zastupa tude glasove isto kao štokavština (n. pr. *papâr* > *pipër*), niti navesti one riječi koje su sačuvala pravilno izvorni glas (n. pr. *bârka* > *barca*).

To neka vrijedi uopće za sve glasove!

³⁾ Isp. *kvartaruđl*, *puđl*, na *Lošinju*, *nuđg* na *Cresu* (Rad CXXI, 102).

⁴⁾ Na *Rabu on* > *un* (Kušar, 2), isto na *Silbi* (Rad CXXI, 102), na *Rijeci* (Rad, CXXIV, 112), djelomice u *Lumbardi* (Kušar, 2).

6) Suglasnik *l* stojeći na svršetku riječi ili sloga otpada: *dâ*, *zgbŭl*, *čû*, *kocà* (gen. jedn. od *kolâc*), *Sŭba* (Silba), *Bârtu* (gen. *Bârtula*).

Ostaje nepromijenjeno u tuđim riječima, osobito na kraju sloga, rjeđe, skoro izuzetno, na kraju nekih jednosložnih riječi: *žvêlto* (tal. svelto, brzo), *fŭlmen* (lat. fulmen, šibica), *malfâto* (tal. malfatto, be-dast), *brŭl* (tal. bollo, biljeg), *mŭl* (tal. molo, morski gat), *baŭl* (tal. baule, kovčeg).

Svakako češći su primjeri kao *funerâ*, *ferâ*¹⁾ itd. isp. br. 31.

Od slovenskih riječi ima samo *selcô* prema štokavskom *seoce*.

7) *Promjene drukčije nego u književnom jeziku. Različni nastavci.*

Fleksivni nastavci *om* za stariji oblik instrumentala jednine i dativa množine ili *ov* za genitiv množine od *o-* osnovâ iza nepčanih suglasnika ne prelaze u *em*, *ev*, nego *ov* ostaje nepromijenjen a *om* prelazi u *un* (isp. za to br. 6): *s kraŭŭn*, *kraŭôv*, *mŭžun* (dat. množ.), *prajcŭn* (dat. množ. od *prâsâc*).

Prema samoglasniku *e* u štokavskom *seoce* dolazi po analogiji samoglasnik *o* u *selcô*. Isp. *lêjce*, *ditêjce*, umanjene imenice od *ljetu* i *dijete*.

8) *Još neke promjene.*

Mjesto samoglasnika *u* u štokavštini božavsko narječje ima *o*: *barbarôža* (štok. ruža, vrst geranija), *sobôta*, *čôk*.

Tamo gdje stoji samoglasnik *i* drugdje dolazi *o* u: *ôli*.

Prema štokavskom *tele* ovdje imade samo *tolŭć*.

Mjesto *zâva* (isp. br. 1) imamo: *zôva* (zalva), a zažimanjem *jôh* (jaoh).

U protezi dolazi samoglasnik *o* u: *ota* (taj), *s okŭn* (s kim), *s oçŭn* (s čim), *s okô* (s kojom), *s okŭmin* (s kojima).

Zbog afereze gubi se *o* u: *noŭkŭl*, *voŭiki nakôv*, *nâmo*, *dŭnle* (odolen).

9) *Promjene u tuđim riječima.*

Samoglasnik *o* dolazi mjesto *a* (osobito mjesto bezglasnoga *a*): *moçŭra* (lat. maceria, zidina), *konôba* (lat. canaba, podrum), *ortâr* u Dragovama (lat. altare), *konâ* (ven. canal, jaruzica), *kômin* (κἀμινος, caminus, ognjište), *konêstra* (tal. canestra, košarica), *kolêda* (lat. calendae, isp. Blago), *lopiž* (dalm. lopisa²⁾ od lapideus, lonac), *môrêta* (tal. mareta, morska bibavica; *o* je dugo prema riječi *môre*), *jâstrog* (ἄστακος jastog, morski veliki rak).

Riječ *profêt* (savršen, zdrav) je kontaminacija dviju talijanskih riječi: *perfetto-profeta*.

¹⁾ Za izvor pojedinih riječi isp. „blago“ koje će se zasebno izdati.

²⁾ M. Bartoli, Das Dalmatische II, 263.

Samoglasnik u

10) Samoglasnik *u* vazda je čist glas. Za samoglasnik *u*, koji dolazi od *on* isp. br. 5. i 7.

Inače samoglasnik *u* iste je boje i istog izvora kao u štokavštini. Samo je rjeđe *u* < *vb*, jer, kako je dokazano pod brojem 2, ima: *vazêt*, *và*, *vàvik* itd. A osim ovih pojava ima i: *vnùk*, *vstàt* ili: *čêr*, *čêra*¹⁾ (jučer), *nûtra*. Pamti svakako: *utòrak*, *udovîca*.

11) *Promjene drukčije nego u književnom jeziku.*

Mjesto staroslovenskoga *g* i štokavskoga *u* imaju *un*: *dunbòk*, *dunbîna*, *Dunbovîca* (ime morske drage).

Mjesto štokavskog *e* od staroslovenskoga *ę* u trećem licu množine sadašnjega vremena svi glagoli III-e i IV-e vrste imaju *u*: *vîdu*, *letû*, *mîslu*, *govòru*.

Prema *krompir* u štokavštini ovdje ima *kunpîr*.

12) *Promjene u tuđim riječima.*

Samoglasnik *u* dolazi veoma često mjesto *o*,²⁾ rjeđe mjesto *i*.

Svi venec. nastavci na *-òn*, *òr* (tal. *-òne*, *-òre*) daju: *ûn*, *ûr*: *bocûn* (ven. bozzon, staklenica), *bokûn* (ven. bocon, zalogaj, komad), *timûn* (ven. timon, krmilo), *kolûr* (ven. color, boja), *amûr* (ven. amor, ljubav), *pitûr* (ven. pitor, slikar).

Nastavci na *-atur* dalmatskoga su podrijetla, jer je taj, danas mrtvi jezik, sačuvao izvorno *t* prema venecijanskim govorima koji su ga razvili u *d*.

Isp. *prekaratûr*, *baratûra* (trijem), *predikatûr* (propovjednik), *tratûr* (lijev) prema *muradûra* (zidovi), *prokaradûr* (u Vrbniku) i *capadur*³⁾ (u Zadru).

S istoga razloga, dalmatskoga su podrijetla i *nèput*, *nèputa* (unuk, unuka, nećak, nećakinja). (Isp. n. pr. *kuñâdo* — djever — po venec. dijalektu).

Od ostalih čestih primjera gdje tuđe *o* daje *u* navešćemo samo nekoliko.

Bârtu, *brûl* (tal. bollo, biljeg), *bandunât* (tal. abbandonare, ostaviti), *ardûra* (ven. ardore, = svjetlucanje), *kunfêt* (tal. confetto, slatkiš), *butîŕa* (tal. bottiglia, staklenica), *brunčîć* (ven. bronzin, lonac), *kûnka* (tal. conchiglia, školjka), *duperât* (ven. doperar, upotrijebiti), *skûla*

¹⁾ A od *čâra* (jučer) uplivisan je i *čêrês* (večeras).

²⁾ N. b. Otvoreno latinsko *o* daje *u* u dalmatskome (t. j. romanskom govoru Istre i Dalmacije): *fuk*, *bul*, *luk*, *lincul* tal. fuoco, vuole, luogo, lenzuolo.

³⁾ Isp. Inventario d. fradalia di S. Silvestro, Zara 1414 (a. ne 1441, kako Bartoli krivo navodi u Das Dalmatische).

(lat. schōla, škola), *kùlaf* (tal. golfo, zaliv), *kuñado* (ven. cognado, djever), *golūž* (tal. goloso, popašan), *bagullna* (ven. bagolina, štapić), *kurđj* (tal. coraggio, srčanost) itd.

Tuđe *i* daje *u*: *funēstra* (tal. finestra, prozor), *bružōla* (ven. bri-siola, pečenica, komad govedine, prašćevine itd.), *gustērna* (lat. ci-sterina, bistijerna, gustijerna).

Riječ *lušija* (lat. lixivia, ven. liscia, lug) vjerovatno ima prvo *u* od *lūg* (njem. Lauge, pepeo).

Samoglasnik *u* zastupa tuđe *a* samo *u*: *farkudēla* (ven. forcadela, ukosnica).

Je li glagol *būsnut* (cjelivati) germanska ili romanska riječ? Isp. njemački *bussen* (a ne *küssen* kako Kušar navodi za Rab) i dal-matski *bissut*, oboje s istim značenjem.

Samoglasnik *i*

13) Samoglasnik *i* obično je čist glas. Kad je na početku koje riječi dobiva ispred sebe glas *j*, te se sasvim palatalno i oštro izgo-vara:¹⁾ *jimīt*, *jīstina*, *jiglīca*, *jīst* (jesti), *jīme*, *jingōrd*. (tal. ingordo, pohlepan), *jinpjēg* (tal. impiego, služba).

Nije sasvim čisto ni ono *i* koje potječe od *ê* + *n* (isp. br. 16), te naliči na zatvoreno i usko nosno *e*:²⁾ *žlnska*, *prln* (ovčas), *kun-tlnt* pored *kuntēnat* (tal. contento, zadovoljan, miran). Izuzetak je *ku-fidēncija* (tal. confidenza, prijateljsko općenje, sloboda), čije se *e* sasvim čisto izgovara.

14) *Promjene drukčije nego u književnom jeziku.*

Narječje je ovo *ikavsko*, t. j. skoro uvijek staro *ě* prelazi u *i*: *smīt-smīn* (smjeti - smijem), *līp*, *pīvat*, *rīč*, *jimīt* (staroslov. *iměti*), *smīšan*, itd.

Samo u nekim riječima mjesto *i* ima *e*. Isp. br. 17.

U akuzativu množine muških imenica sačuvan je za tvrde i meke *o*- osnove samo nastavak *i* < *α*: *sīni*, *grādi*, *prījatelī*.

Neke muške i srednje imenice imaju u genitivu množine i na-stavak *i* (kao što biva i bivalo je i po štokavštini negdje): *stō pūti*, *šēst kōmadi*, *jimenī*, *vrimenī*, *nebesī*.

Mjesto staroslovenskoga *ę* i štokavskog *e* dolazi samoglasnik *i*: *srīca*, *srīčan*, *jīdro*.

¹⁾ Isto na *Rabu* (Kušar, 4), na *Krku* (Rad CXXI, 113) i na *Rijeci* (Rad, CXXIV, 132).

²⁾ Slično u *Silbi* (Rad CXXI, 103) i na *Rabu* (Kušar, 5). U *Božavi* svi glagoli sa prez. na *em* svršuju se na *in*, pošto je ono *em* iskonski bilo dugo (pa i danas u štok.), ma da se danas više ne čuje pravi kvantitet.

Prema štokavskom *e* imaju *i*: *postīļa, vičērna, ščīpāt* (ščepati).

Prema štokavskom *e* = *ě*, staroslovenskom, imaju *i*: *trībat, vrīca, jīdit se, jlst, nīki, mrīža, gōri, prīko*.

U riječima *crīkva, drīvo* imamo takođe *ǣ* > *i*; u *gorīni*¹⁾ samoglasnik *i* zastupa isto tako *ǣ*.

Naporedo-štokavskim *a*, staroslovenskim *ě*, dolazi *i* samo u: *orīh*.

Sažimanjem *e* + *i* sa praslov. *ě* dolazi *i*: *nīman*.

Sažimanjem nastaje *nī* od *nije*.

Samoglasnik *i* ispada: u zapovjednom načinu:²⁾ *sēdmo, sēte* (sjedite), *vīte* (vidite), *rēcte*; ne upotrebljava se i u neodređenom načinu (ali ne uvijek): *pīvat, činīt, govorīt, kǎzāt*³⁾, ali: *znēti* (iznijeti), *rēci, dōjti* (doći); u riječima: *Sūse* (Isuse, vokativ); zatim u: *zgubīt, zgojīt, spēc, Tālīja, zmūčit, žbīca* (šibica), *znēti*.

15) Promjene u tuđim riječima.

Samoglasnik *i* zastupa najčešće tuđe *e*: *stīka* (tal. stecca, cjepak), *bivānda* (tal. bevanda, vodnica), *berīta* (tal. berretta, kapa), *fībra* (tal. febbre, groznica), *lantīna* (ven. antena, križak), *argītula* (ἀργῆζ, tal. lucertola, gušterica), *cīfa* (lat. cephalus, riba), *sīka* (lat. sicca ili tal. secca?, pličina⁴⁾), *līcito* (tal. lecito, slobodno), *sīga* gen. *sīgla* (lat. situlus, odatle sicla, tal. secchio sigalj⁵⁾), *sansigōt* (srav. tal. mjesno ime Sansego, vrst trsja), *frīšak* (tal. fresco, svjež, hladan), *pajīž* (tal. paese, kraj), *spīza* (tal. spesa, kupnja), *butīga* (tal. bottega, dućan), *līsto* (tal. lesto, brzo), *tīkula* (tal. tegola, opeka), *kadīna* (tal. catena ven. cadena, caena, lanac), *škīna* (srav. njem. Skina i ven. schena, leđa), *krijānca* (tal. creanza, uljudnost).

Samoglasnik *i* zastupa i tuđi skup *ie*: *postīr* (tal. postiere, ven. postier, listonoša), *barbīr* (barbiere-barbier, brijač), *pacīnt* (tal. paziente, strpljiv), *pacīncija* (tal. pazienza, strpljivost).

Izuzetak je: *Trēšt* (Trieste, Trst), *karbunēr* (tal. carboniere, ugljenar).

U riječi *mižirāna* dva *i* stoje mjesto tuđeg *a* i *o*: tal. maggio-rana (mažurana).

¹⁾ Isp. u Marulića: *goranji*.

²⁾ Slično na *Mrkoplju* (Strohal, Nast. Vjes. XIV 668) u *Doblnicama* (Rad 153, 125) i u *Oštarijama* (Rad 180, 6).

³⁾ Tako i na *Rabu* (Kušar, 4).

⁴⁾ S obzirom na stoljetni dodir čakavštine s talijanskim govorima, nije uvijek lako ustanoviti gdje njezino *e* zastupa latinsko *i* a gdje talijansko *e* (isp. n. pr. nešto slično u dalmatskome *salga, sajra* = *sega, sera*).

⁵⁾ Skup *gl* podsjeća na dalmatski izvor, isto kao tvrdo *gi* u *argītule*.

Samoglasnik *i* ispada: na početku riječi: *Nâcijo* (tal. Ignazio), *ventâr* (tal. inventario, imovnik), *kuntrât* (tal. incontrare, sresti), *pa-
ketât* (tal. impacchettare, zamotati), *namurât se* (tal. innamorarsi, za-
ljubiti se), *tavulât* (tal. intavolare, uknjižiti); u sredini riječi: *karcât*
(tal. caricare, natovariti), *jinpâstar* (tal. impiastro, melem), *katnèla*
ven, cantinela, motka za prozore).

Samoglasnik e

16) Samoglasnik *e* obično je čist glas. Kada iza dugoga *e* slijedi skup suglasnika čiji je prvi sastavnik suglasnik *n*, ovo se *e* izgovara skoro kao *i*: *žl̄nska*; dalje primjere isp. pod br. 13.

17) Božavsko je narječje pretežno ikavsko, dapače je pravo ikavsko. Ipak ima i nekoliko primjera za ekavizam, koji bolje osvetljavaju njegove prirodne veze sa sjevernim čakavskim govorima, koji su većinom ekavski: ¹⁾ *bèli*, *besèda*, *cèli*, *cenè* (cijene), *cvèt*, *cvêće*, *dè* i *dèl*, *dèlat*, *kadè*, *kolèno*, *lèto*, *mèsto*, *nevèsta*, *obèdvat*, *ovdè*, *pèna* i *pìna*, *petèh*, *pèti* (pjevati), *pòtle*, *sedīt*, *telesà* (množina od *tìlo*, tijelo), *vèran* i *vīran*, *vèrovat*, *vètar* i *vitar*, *undè*, *zavecât* (zavjetovati), *zabèdun* (za objedom, poslije podne), *znèti* (iznijeti).

Ovdje, vjerovatno, spada i *kukuvêška* (sovica): *kuku-vêška* (vještica ²⁾, t. j. zlokobna *ptica-veška*, koja svojim turobnim *kuku* plaši kao vještica.

18) *Promjene drukčije nego u književnom jeziku.*

Prema *o* u štokavštini dolazi samoglasnik *e*: *tèga*, *tèmu*, *grèb*, *tèpa* (topao), *steplīt*, *krez*.

Mjesto štokavskog *a* imaju *e* različnog podrijetla: *rèst* (rasti), *cvèst*, *nīšće*, *repâc* (vrabac ³⁾).

Mjesto štokavskog *i* dolazi *e*: *krèlo*, *segurât* (isp. sigurno).

19) *Promjene u tuđim riječima.*

Ponajviše samoglasnik *e* zastupa tuđe *i*, rijetko *a* (*ae*): *deventât* (tal. diventare, ali znači „inventare“: izumjeti, slagati), *dešpèt* (tal. dispetto, prkos), *dežgrâcija* (tal. disgrazia, nesreća), *deferlncija* (tal. differenza, razlika), *dešturbīvât* (tal. disturbare, zanovetati), *drèto* (tal. dritto,

¹⁾ Zato su češći ekavizmi na Rabu, isp. Kušar, 3.

²⁾ Isp. *veška* = vještica na Rabu (Kušar, 3).

³⁾ Je li *p* u *repâc* prema genitivu jednine (vrabac-vrapca) ili prema „*repu*“? Možda oboje. U zadnjem slučaju našla bi se paralela sa tal. *cutretta* (tal. cauda trepida) i ven. *spazzacoa*, ptice, kojima ime potječe od „*repa*“. Svakako ne smije se zaboraviti da se nominativ jednine može povesti za genit. jedn. isp. *nokat*, *nokta* > *nogat*, a Božavski dalji razvitak *nôhat* od *nôhta*.

pravo), *fulmenät* ili *fülmen* (tal. fulmine, fulminante, šibica), *kapetân* (ven. capitan, glavar), *leträt* (tal. ritratto, fotografija), *perûn* (ven. piron, viljuška).

Meštrâ (tal. maestrale, ven. maistral, zapadnjak), *měštar*, *meštrö-vica* (tal. maestro, učitelj, učiteljica), *kalëna* (lat. calarrus, trstika).¹⁾

20) *Još nešto o samoglasnicima.*

Staro *ě* daje *a*: *gñäzdö*, *nâdra*, *jâdrit* (u Solinama); isp. *i mlâskat*.²⁾

Radi hijata nastaje proteza u riječima: *jöpet*³⁾, *jâstrog* (ἄστακος, velik rak), *jäi* pored *äli* (ili), *jârula* (lat. areola, dalmat. arula).⁴⁾

Glas *r*, kad je samoglas, izgovara se *ar*, koje u nekim mjestima Dugog Otoka naginje ka *er*: *smärt*, *pärst*, *arjâv* (rđav) *čârñ* (crn).

Metateski je *ümra* od *umar* (isp. br. 123).

S u g l a s n i c i

Grleni

21) Glas *h* izgovara se kao njemačko *ch*. Čuje se sasvim dobro između dva vokala, a kadšto na kraju riječi: *kühat*, *Vlahörija* (posprdnno ime za „Ravni Kotari“ kod Zadra), *oniĥ*, *jerüh* (brav), *po varsĥ* (vrh). Ali: *strâ* (strah), *bĥ* (bih).

Na početku riječi, kao i u sredini pred drugim suglasnicima, gdje se prećuti: *ocü*, *ðceš*, *dartät* (drhtati). Samo se dobro čuje u riječi: *hcĭ*.

Mjesto *g* dolazi *k*, a mjesto *k* dolazi *h*: *käleb*, *köd* (god): *diköd*, *čaköd*; *nöhat* prema genitivu *nöhta*.⁵⁾

Suglasnik *g* zamjenjuje *d* u glagolu: *sprëgnut se*, *sprëga*, *sprëgla* (štok. *prënuti*, *prëdati*).

Suglasnik *g* je dodan na početku riječi: *garmâr* u Solinama (armâr u Božavi), *gösti* (ostve).

Suglasnik *g* ispada u: *jäne* (isp. štok. jagnje).

¹⁾ Isp. dalmatsko *e* > *a*, *pen-pane*, *cesa-casa*, u Dubrovniku, XV st., po Filipu de Diversis.

²⁾ Tako i na *Krku* (Rad CXXI, 103).

³⁾ Isp. dalmatski *jonda* > *ona* (val), *jorden* > *orden*, *jotr* itd.

⁴⁾ Za *ju* > *a* u dalm. isp. Bartoli, Das Dalmatische, II, 368: *jara* > *area* itd. Dakle, ne smije se više tvrditi da je takova čakavska proteza apsolutno staroslovenska.

⁵⁾ Staroslov. *nogstb* pretvoren je u štok. *nokat* od gen. *nokta*. Analogički je *nöhta* < *nöhat* = *nokat*.

Analogijom svih lica i 3-e lice množine sadašnjega vremena u glagolima l-e vrste, kao *peći* itd., ima *rečŭ*, *peču*, *ležŭ* mjesto štokavskih *reku*, *peku*, *legu*.

22) *U vezi s drugim glasovima.*

Suglasnici *k* i *g* ne prelaze uvijek u *c* i *z* u dativu i lokativu jednine *a-* deklinacije: *va Mëriki*, *na Rŭkŭ*, *slŭgŭ*, *divŭjki*.

Skup *hv* prelazi u *f*, čiji je glas kud i kamo češći nego u štokavštini: *fālŭt*, *Fâr*.

Grlenici *g*, *k* pred bezvučnim suglasnicima prelaze u bezvučno *h*: *kcŭ*, *Bŭh ce mu dät srŭcu*, *lâhta* gen. od *lâkat*.¹⁾

Pred zvučnim *v* bezvučno *k* prelazi u zvučno *g*: *bŭgva* (isp. bukva u Dubrovniku).

Protivan je primjer: *brŭkva* (ven. broca, čavlič).

Zbog afereze *k* ispada u *lŭznut*.

Prema štokavskom skupu *št* ima *šk* u: *klŭške* (klijesta).

23) *Promjene u tuđim riječima.*

Talijansko *c* (= *k*) ili *g* + tvrdi samoglasnici ostaju *k*, *g*

$$c(=k) + \begin{matrix} a \\ o \\ u \end{matrix} = k \text{ i } g$$

ili

$$g + \begin{matrix} a \\ o \\ u \end{matrix} = k \text{ i } g.$$

Samo u staroromanskog dalmatskog porijekla riječima sa očuvanim vulgarno-latinskim *k* ili *g* pred mekim samoglasnicima ostaju *k*, *g*, t. j.:

$$c(=k) + \begin{matrix} i \\ e \end{matrix} = k \quad g + \begin{matrix} i \\ e \end{matrix} = g.$$

Kŭlap (tal. calpo, kap), *kŭnat* (tal. conto, račun), *kŭlaf* (tal. golfo, zaliv), *mŭrka* (ven. morga, mezga), *gustät* (ven. gostar, zapadati, stajati), *deštregŭt* (ven. destrigar, pospremati), *segurät*, (lat. sicurare, zajamčiti, pričvrstiti), *jâstrog* (ἄστακος, astacus), *lukârda* (λακέρδα, lat. lacerta), *argŭtula* (ἀργῦς, lacerta-lucertola, gušterica rila), *sŭga* gen. *sŭgla* (lat. situlus, odatle sicla > *sigalj*), *bunbâk* (lat. bombax, pamuk), *jingâštar* (dalm. nghioastro ἔγκαιῶστον, crnilo), *gustêrna* (lat. cisterna), *frŭgat* (lat. frigere, pržiti), *ulŭgna* (lat. loligo, loliginis, liganj. riba), *čŭmak* (lat. cimex, stjenica), *kukŭr* (sr. tal. cucchiaio, zidarska žlica), *kapŭla* (lat. caepula crveni luk).

¹⁾ Isp. ruski *k komu*, *nogti*, *legko*, *mjagče* izgovor: *hkamŭ*, *nŭhti*, *lehkŭ*, *mjâhče*.

Usneni

24) *P* se čuva u: *prez* (bez).

Mjesto štokavskog *v* dolazi *b* u: *kūrba*, *dōble*.

Obratno je sa *klūvko* pored *klūfko* i dr., ali to će se kasnije navesti pod brojem 38.¹⁾

Suglasnik *b* nahodi se i u *pečūrba*.

Usneni suglasnici ispadaju u: *tīć* (ptica), *čēla*, *līši* (ljepši), *čēnīca*, isp. *i zdūst* (izdupsti).

Suglasnik *b* je umetnut u *dūnble* (dōnle) možda prema *dōble* (dovle).

25) *Promjene u tuđim riječima*.

Većinom tuđe *p*, *b* ostaje: *pūlas* (tal. polso, bilo), *vapōr* (ven. vapor, para, parobrod), *bārka* (tal. barca, lađa), *bagulīna* (ven. bagolina, štapić), *barbīr* (ven. brbier, brijač), *šīpa* (σηπία, saepia, riba), *rīpa* (lat. rapa, repa), *tarpēza* (τροπέζα, sto), *nēput* (lat. nepos), *lopīž* (lat. lapideus, lonac), *blītva* (βλίτον, blitum), *plāna* (lat. planula, rende), *dūpto* (lat. duplus, dvostruko), *dunplīr* (tal. doppiere, isp. dublijer).²⁾

Suglasnik *p* zamjenjuje tuđe *b*: *petūn* (tal. betone od franc. beton), *konōp* (lat. cannabis, uže).

Mjesto suglasnika *f* dolazi *b* ili *p*: *pārsura* (ven. fersora, tiganj), *bārše* (tal. ferse, boginje), *škrōpuli* (tal. scrofole, guke).

Još dolazi *b* mjesto *g*, *m* (*v*): *banētsra* (tal. ginestra, žuka), *butānde* (tal. mutande, hlaće), *Sība* (tal. Selve, otok).³⁾

Zubni

26) Pravilno se *t* čuva u: *trēti* (srav. starosl. tretsi).

Zubni se suglasnici često gube: na početku riječi: *kāt* (tkati), *kānica*, *kī*, (*kō*) zato i *nīko* itd.; na kraju riječi: *dāž*.

¹⁾ Svrha je ove radnje da konstatuje, da popiše glasove kakovi su danas. Zato je svaki glas uveden pod svojim današnjim oblikom, a nije pod iskonskim oblikom, t. j. *kūrba* je uvedena pod usnenim suglasnicima, a *klūvko*, *klūfko* će se uvesti pod predušnim suglasnicima.

²⁾ N. b. *blītva*, *plāna* i.d. kao što i *flōk*, predstavljaju skupove *bl*, *pl*, *fl*, koji su se sačuvali samo u dalmatskome, dok ih je sasvim nestalo u talijanskome. Isp. u Dubrovniku *plakir*, *dublir*, *ijer*. Romanski upliv pokazuju i *lopīž*, *nēput*, *bunbāk*, *rīpa*, isp.: lavecchio, nevodo, bombaso, rava.

³⁾ Tačnije, *Siba* čuva iskonski oblik vjernije nego tal. *Selve*, jer Pforirogenit spominje samo *Selbo*.

U sredini riječi: *dvâjset, trêjset, jenà, sîknica* (isp. *sito sîtko*), *harvâski*,¹⁾ *hòmo, hòte, sète, vîte* (vidite).

Za primjere kao *vîdicu* (vidjet ću) isp. br. 116.

27) *U vezi s drugim suglasnicima.*

Skupovi *jt, jd* u glagolima kao *dojti, dojdem* ostaju bez promjene: *dôjti, nâjti* (doći).

Praslovensko *d* kad se sastane s glasom *j* ne steže se s njim kao u štokavštini u *đ* nego u sam glas *j*: *mèja* itd. Isp. br. 36.

Skup prasl. *sk + j* prelazi u *šć*: *godîšće* itd. Isp. br. 48.

Suglasnik *t* javlja se između *š* i *v* u riječi: *baštrân* (bršljan, u Dubroviku n brštan).

28) *Promjene u tuđim riječima.*

Zubni suglasnici su većinom očuvali prvobitni oblik: *tavulln* (ven. tavolin, stolić), *tarcâna* (tal. terzana, groznica), *kantinâda* (ven. cantonada, čošak), *kuñâdo* (ven. cognado, djever), *drêto* (tal. dritto, ravno, pravo), *tornât se* (tal. tornare, vraćati se), *dôta* (tal. dote, miraz), *fortîca* (tal. fortezza, tvrđava) itd.

S istoga razloga i dalmatske riječi očuvale su svoje izvorno *t* (isp. *br. 12): *blîtvà* (isp. br. 25), *nèput, prekaratûr, tratûr, žurnâta* (tal. giornata, nadnica), *skûta* (dalm. scotta, tal. ricotta, urda), *kotrîda* (rom. riječ od grčke καθέδρα)²⁾

Zubni suglasnici dolaze mjesto *n, s* u: *fi.lânca* (tal. finanza, financ, straža, riba), *škârt* (tal. scarso, nepotpun).

Glas *d* u protesî: *dumîndëca* (tal. umidezza, vlaga).

Nosni

Suglasnik *m* postaje *n* na kraju riječi ili u sredini riječi, ako slijedi suglasnik:³⁾ *lânpat* (srav. tal. lampo, sijevati), *tûnba* (tal. tomba, grob), *stûnka* gen. od *stûmak* (tal. stomaco, želudac), *ocûn* (dat. množ.), *znân, grîn, vîdin* itd. *sëdan, òsan, sedandesët* itd.

Samo negdje i veoma rijetko, a to u pojedinim tuđim riječima, ostaje *m* nepromijenjeno, kad je zaštićeno od samoglasnika što slijedi:

¹⁾ N. b. *-ski* mjesto *tski* tumačeno je etimologički; ali fonetički prosto bi se reklo: *c* slabi u *s*, isp. br. 35.

²⁾ Tako Akad. Rj. o toj riječi. — Može li se između tih riječi navesti i *zatišfât* (tal. soddisfare, zadovoljiti, nasiliti)?

³⁾ Slično na *Rabu* (Kušar, 5–6), na *Rijeci* (Rad CXXIV, 123) na *kvarnerskim otocima* (Rad CXXI, 111), u *Perastu* (Baraković, 4), u *Lumbardi* (Kušar 5), djelomice u *Dubrovniku* (Rad CXV, 158).

salâm gen. *salâma* (tal. salame, salam, kobasa), *jinîârm* (tal. gendarme, žandar), *čimka* gen. od *čimak* (lat. cimex, stjenica), *škâmla* (gen. jed. isp. br. 33).

S istoga razloga i riječ *sâm* zadržava svoj krajnji zvuk.

Mjesto *î* dolazi *n*: *mekîne*.

Mjesto *n* ima *m*: *Mikûla*.

Mjesto *l* dolazi *n*: *ovonîki*, *ononîki*.

Zadnje-lingvalno *n*:¹⁾ dobro se čuje u: *nânke* (tal. ne anche, niti), *mânka* (tal. manca, nestaje), *dânkle* (dunque-dakle, dakle).

2⁾ *U vezi s drugim glasovima*.

Suglasnik se *î* mnogo češće nahodi nego u štokavskim govorima: *gîôj*, *višîniâ* itd. isp. br. 50.

Skup *mn* postaje *vn* u: *gûvnò* kao u štokavštini *gumno* = *gumno*.

Suglasnik *n* je umetnut: *kolunpêrje* (kaloper), *dunbòk*, *dunbîna*.

30) *Promjene u tuđim riječima*.

Sva se razlika sastoji u tome da, dok se neki tuđi usneni suglasnici gube, drugi se umeću: *mêta* (tal. menta, trava), *žûk* (tal. giunco. sita), *katnêla* (ven. cantinela, motka za prozore), *grûg* (tal. grongo, morski ugor), *kufidêncija* (tal. confidenza, prijateljsko općenje), *pulî-tânke* (napoletano, smokva); *dumindêca* (tal. umidezza, vlaga). *cinprêš* (tal. cipresso, od κυπάρισσος), *sunprêš*, *sunprešîvât* (tal. soppressa, soppressar, utija, utijati), *lonzâr* (tal. rosario, stablo od ruže).

Mjesto tuđega *l* stoji *n*: *lancâna* (ven. alzana, debelo uže),²⁾ *sûnpur*, *sunpurît* (lat. sulphur), *lancûn* (dalm. lenzul, ponjava),³⁾ *sanbûn* pored *salbûn* u Veroni (lat. sabulum, pijesak).⁴⁾

Tekući

31) Krajnje *l* u part. preter. akt., kao uopće svako *l* na kraju riječi ili sloga (od kojega postaje štokavsko *o*) ispada: *vîdi*, *čû*, *govorî*, *ferâ* (ven. feral, žižak), *konâ* (ven. canal, jaruzica), *Bârtu*, *kocâ* (gen. jedn.), *Si'ba*.

¹⁾ Isp. o tome *n*: *M. Ivković*: Zadnje-lingvalno *n* u srpsko-hrvatskom — Bellčev Zbornik, 1921, 113.

²⁾ Ova je riječ krivo protumačena u Ak. Rj., jer ne dolazi od tal. *lanzana*, koja u talijanskome jeziku ne postoji, nego od ven. *alzan* (tal. *alzata*) sa *l* u protezi (isp. br. 33), te znači koliko u ven. (isp. Boerio), toliko u čak. (isp. A. Rj.) isto, debelo uže na ladi kojim se poteže (*alza*) jedro.

³⁾ Ovdje *l* ne ispada kao u *ferâ*, *meštrâ* itd. jer je izjednačeno sa prvim *n*.

⁴⁾ I Marulić ima *salbun*. *Miklosich* u *Fremdw.* tumači pravo metateski od *sablun* > *sabulum*. Riječ je zato dalmatska, isp. tal. *sabbia* i br. 25, bilj. 32.

Izuzetak su *selcö*, *dël* pored *dê*, tuđice kao *bül* (tal. bollo, biljeg), *mül* (tal. molo, morski gat), *žvëlto* (tal. svelto, brzo),¹⁾ *baül* (tal. baule, kovčeg), *šutl* (tal. sottile, tanak) i još nekoje.

Mjesto štokavskog *ž* dolazi *r* kao u mnogim štokavskim govorima: *mörin* (mogu), *möreš*, *dorëneš* (doženem < dognati).

Tako je i sa *börme* prema štokav. *bogme*, ako taj lik potječe od *božme*.

Prema štokavskim *n* dolazi *l* u: *lazdäre* (nozdrve).

32) *U vezi s drugim glasovima.*

Razjednačivanjem dvaju istih tekućih glasova imamo: *slebrö*, *lebrö*.

Razjednačivanjem dvaju nosnih suglasnika, ili, bolje, prostona-rodnim etimologisanjem dolazi: *zlämen*, *zlämenat se* (prikrižiti se) kao u štok. *zlamen* pored *znamen*.

U skupu *kr* u riječi *krompir* suglasnik se *r* gubi, a samoglasnik *o* pretvara se u *u*, jer slijedi *m* (*n*): *kunpîr*.

Još se *r* metateski javlja u: *baštrân* (isp. bršljan ili brštan u Dubrovniku).

Naprotiv je *r* umetnuto u: *lâstravica*.

33) *Promjene u tuđim riječima.*

Božavsko narječje uopće prisvaja sebi bez promjene tuđe tekuć-nike. Od glavnog zakona odstupa samo u nekoliko primjera razjednačivanja ili međusobne zamjene istih tekućih glasova: *lemurcät* (tal. rimorchiare, vući za sobom), *leträt* (tal. ritratto, fotografija), *kolidûr* (ven. coridor, hodnik), *aralôj* (tal. orologio, sat), *kortlîna* (tal. col-trina, zastor), *ärtloke* (tal. altrochè, kamoli), *lonzâr* (tal. rosario, stablo od ruže), *luzmarîn* (lat. rosmarinus), *arbûn* (ven. arboro, tal. albero riba), *baratûra* (tal. ballatoio, trijem, riječ je dalmatska, isp. nastavak — tura).

Mjesto suglasnika *n* dolazi *l*: *lîmer* (tal. numero, broj), *kancô-lica* (tal. canzonetta, pjesnica), *škâma*, gen. *škâmla* (lat. scamnum, klupica).

Zbog proteze dolazi *l*: *lancâna* (ven. alzana, isp. br. 30), *loštrîn*, *loštrâc* (tal. ostro, vjetrovi), *lantlîna* (ven. antena, križak), *lunbrëla* (tal. ombrello, kišobran).

Zbog afereze *l* ispada: *ulîgna* (lat. loligo, riba).

¹⁾ N. b. Tude *l* na kraju sloga, u sredini riječi, ne ispada nikada.

Umetanjem *r* se javlja u: *trījatar*, *trajätar* (tal. teatro, kazalište, zabava).

Prema *luštura* drugih govora ovdje ima *lästīra* (biserna: školjka).¹⁾

Predušni

34) Predušni suglasnici *s*, *z*, *š*, *ž* imaju isti izgovor kao u književnom jeziku. U Božavi osobito nema onog „srednjeg glasa“ između *z* i *ž*, odnosno *s* i *š*, koje je običan u više čakavskih narječja, a, po gotovu, karakterističan je glas poljačkoga jezika.

Kako u štokavštini *s* pred zvučnim suglasnikom postaje *z*, tako i ovdje imamo *z* od *s* pred zvučnim glasom, ma i bile kadšto dvije riječi odijeljene: *lazdäre* (nozdrve), *z bögun*.

Pred nepčanim suglasnicima predušni *s*, *z* postaju *š*, *ž*: *š nīm*, *š nò*, *prež nēga*, *prež lubävi*.

35) *U vezi s drugim glasovima.*

U nekoliko riječi imamo *š* i *ž* različenog podrijetla: *veživät*, *kaživät*, *višinjä*, *pašivät* od *pasät* (tal. *passare*, proći), *šīmile* (tal. *simile*, osobito), *bušivät* (od *brüsnut*).

Mjesto štokavačkog *č* imaju *š*: *švör*, *kōška*, *māška*.

Glas *c* slabi u *s*: *ostä* (gen. od ocat), *harvāski* (jer *ts* = *c*).

Kontaminacija je u *svās* (radi asimilacije sa *vas*, *sav*).

Asimilacijom od *sušiti* postaje *šūšīt*.

Riječ *parvāni* (prvašnji) je bez *s*, a u *skūla* mjesto *škola*, *s* će biti prema latinskome *schola*.

36) Suglasnik *j* stoji mjesto praslov. *dj*: *arjāv* (rdav), *krāja*, *mēja*, *mläji*, *släje*, *röjen*, *pōj* (pođi).

Suglasnik *j* zastupa *d* samo prividno u zapovjednom načinu od glagola *klasti* (kladem): *klāj*.

Kako *j* zastupa talijanski skup *gl*, vidjet će se pod br. 42.

37) *U vezi s drugim glasovima.*

Pred suglasnikom *c* predušno *j* dolazi mjesto *s* i *ć*:²⁾ *nōjcä* (gen. od *nōsac* u smokve), *prājčä* (gen. od prasac), *pokūjstvo*.

Mjesto *š* imaju *j*: *lējce*, *ditējce* u posloviци *sväko lējce po ditējce* (sr. štok. *djetešce* i „*ljetašce*“).

Suglasnik *j* stoji mjesto *v*: *jāpnò*, *obūjen*.

¹⁾ Za tu tamnu riječ isp. Ak. Rj. pod „*luštura*“ i *G. Maver*: *Intorno alla penetrazione del lessico ital. nel serbo-croato della Dalmazia e dei territori vicini: criteri metodologici.* — Venezia, 1925, u „*Atti del R. Istituto Veneto di scienze, Lettere et Arti*“ tomo LXXXIV, parte seconda, str. 769.

²⁾ Isp. o tome *Miklosich*, *Vergleichende Gram.* I (1879), 415.

Metatezu *j* imamo u: *prikojsütra*.

Prema štokavskom *trideset* dolazi *trêjset*.

38) Osim onih primjera gdje *v* stoji mjesto štokavskog *u* (isp. br. 10) ono zastupa još suglasnik *m*: *žüvñð* (srav. žumance), *živñica* (zimna smokva), *vnðgo*, *güvno*, *sedavnâjst osavnâjst*, *divñica* suglasnik *p* (*b*): *živka* i *živka*, *klüvko* (pored *klüfko*); suglasnik *p*: *prilivka* gen. od *prilipak* (u Dubrovniku priljepak).

Suglasnik se *v* gubi: *lazdäre* (nozdrve), *čarfln* (za crvljen, crven) *sarvît*, *sekârba*, *göstu* (ostve), *bröska*, *prâska*, *rêpäc*¹⁾. *Za čera* itd. isp. br. 10.

39) Suglasnik *f* zamjenjuje uvijek štokavski skup *hv*: *fälä*, *fâlît Fâr*.

Inače ovaj je suglasnik vrlo svojstven ovomu narječju (osobito u tuđim riječima), te rado zamjenjuje i čiste štokavske suglasnike.

Mjesto usnenih suglasnika dolazi *f*: *fcovät*, *klüfko*, *fcä* (gen. od *päs* kad se ne izgovara *päsa*).

Mjesto glrenika imaju *f*: *čefülica*, *läfka* (fem. od *lak*, srav. starosl. лагъкъ), *mêfka* (starosl. мѣкъкъ), *fuzlîna* (pored *kužlîna*, ven. cusina, kuhinja), *fôr* (isp. u juž. krajevima Srbije horo od grčk. χορός, ovdje znači pijevnica).

Suglasnik *f* zamjenjuje *v* u: *öfcä* (ovca).

40) *Promjene u tuđim riječima*.

Većinom svi predušni suglasnici, koji se nalaze u stranim riječima, uzeti su iz latinsko-talijanskoga jezika te su dvojako zastupani.

Suglasnik *s* s tvrdim izgovorom (ss) daje *s'*: *suläc* (tal. sollazzo, šala), *fälas* (tal. falso, lažan), *stümak* (tal. stomaco, želudac), *skändel* (dalm. skandul, sablazan, sramota), *sântu* (tal. santolo, kum), *söldat* (tal. soldato, vojnik), *bäs* (tal. basso, nizak), *pülas* (tal. polso, bilo), *süga* (lat. situlus, sigalj), *spära* (σπαίρα, i u Srijemu, Broz Rj.), *sküta* (dalm. scotta, urda), *sanbün* (lat. sabulum, pijesak) *sküla* (lat. chola) i td.²⁾ ili daje *š*: *šêga* (tal. sega, pila), *šôrta* (tal. sorta, vrsta), *šutl* (tal. sattle, tanak), *štrigün* (tal. stregone, čarovnik), *špijät* (tal. spiare, uhoditi), *špâr* (tal. sparo, riba), *študijät* (tal. studiare, učiti), *špëc* (tal. spechio, ogledalo), *dešpët* (tal. dispetto, prkos) itd.

Suglasnik *s* s mekim izgovorom daje *z* (rjeđe): *zgvacët* (ven. sguazzeto, udušeno meso), *spîza* (tal. spesa, kupnja), *luzmarîn* (tal. roz-

1) Isp. Miklosich. Vergl. Gram. I, 424.

2) Po Schuchardtovoj teoriji, koja tvrdi da na početku i u sredini riječi latinsko *s* ostaje *s*, dok se poznije venec. *s* pretvara u *š*, *ž*, sve bi zadnje navedene riječi potjecale od latinskoga, tim više što njihovi dalmatski elementi isključuju svaki venec. uļejcaj.

marino, ruzmarin), *lonzâr* (tal. rozario, stablo od ruže) ili daje *ž* (češće): *užânca* (tal. usanza, običaj), *žvejarîn* (ven. svegiarin, budilica), *žvêlto* (tal. svelto, brzo), *golûž* (tal. goloso, popašan), *murôža* (ven. morosa, draga).

Rijetki su primjeri da predušnici *s*, *z*, *š*, *ž* zastupaju druge suglasnike: *žerbi* (tal. acerbo, kiseo), *bazdûra* (tal. bordura od franc. bordure, obruh, ali isp. *zbazdât*).

Sasvim je nejasan postanak riječi: *spûža* (tal. spugna, spužva).¹⁾

Riječi *kàlež* (lat. calex, putir) i *krîž* (lat. crux) su zapadno-romanskoga podrijetla.²⁾

41) Isto je tako dvojako zastupljeno i nepčano *g* (za grleno *g* isp. br. 23). Ono daje *ž* (rjeđe): *žurnâta* (tal. giornata, nadnica), *žûn* (tal. giugno, dalm. zugno, lipanj), *mižirâna* (tal. maggiorana, mažurana); je li *paržun* (tamnica) prema tal. *prigione* ili venec. *preson*? A *loplž* (lat. lapidens, tal. laveggio, ven. lavezo, dalm. lopisa, lonac) predstavlja li romansku bazu u svim svojim sastavcima?³⁾ Ili daje *j* češće, pretežno: *kurâj* (tal. coraggio, srčanost), *jakêta* (tal. giacchetta, haljetak), *alarôj* (tal. orologio, sat), *jindârm* (tal. gendarme, žandar), *jerân* (tal. geranio, cvijet), *jenâr* (tal. gennaro, siječanj).

42) S obzirom na prijelaz talijanskoga *gl* (nepčano) u venec. *g* (nepčano) nije uvijek lako ustanoviti da li je čakavsko *j* u nekim tuđim riječima postalo od jednog ili od drugog: *famêja* (famiglia-famegia, obitelj), *žvejarîn* (svegliarino - svegiarin, budilica⁴⁾, *majîca* (magliamagietta, vunena košulja), *pojarîca* (pagliericcio-pagiarizzo, slamnica), *kojûn* (coglione-cogion, budalo).

43) Za ostale predušne suglasnike (*f*, *v*) u tuđim riječima isp. još: *brûkva* (ven. broca, čavlić), *kâvsa* (lat. capsa, sanduk), *fôr* (χόρος, pijevnica), *fužîna* (ven. cusina, kuhinja), *žgvacêt* (ven. sguazzeto, udušeno meso), *vardelîn* pored *gardelîn* (ven. gardelin, češljugar), *kvâdar* (tal. quadro, slika), *kvâtre* (tal. le quattro tempora, četiri posna vremena).

Afrikate

44. Štokavski skupovi *cr*, *cre*, *cri* predstavljeni su starim *čr* itd.: *čârñ* (črn), *čarljîn* (crven), *čârv*, *čarvîc*, *črîvð*, *črîp*, *čar*, *nîka* (dub).⁵⁾

¹⁾ Isp. o tom: *Štrekelj*: Zur slavischen Lehnwörterkunde, 59; *Skok* u „Nast. Vjes.“ XV, 380; *Vasmer* u „Izvestija otdél. rusk. jaz. i slov“, XII „, 277; *Romanski* u Byzant. Zeitschrift, XVIII, 228.

²⁾ Isp. A. *Bohač* „Listy filologické“, Prag, 1909 i M. *Bartoli* „Zbornik u slavu V. Jagića“, Berlin, 1908.

³⁾ Isp. glas u *Bartoli*: Das Dalmatische.

⁴⁾ *Svegiarin* po Rj Contarini; Boerio ga nema.

⁵⁾ Tako je na *Rabu* (Kušar, 6), u *Lumbardi* (Kušar, 6), u *Vrbniku* (Rad 199, 92).

45) Treće lice množine sadašnjega vremena u glagola prve vrste kao peći glasi: *pečû, rečû, vučû* mjesto peku itd.

46) Odstupaju od štokavskog govora ove afrikate: *fcovàt* (psovati), *čenìcah* (pšenica).

Prema štokavskom *trešna* ovdje ima *črlšna*; a mjesto štok. *cvrčak* ovdje ima *čvarčâk*.

47) *Promjene u tuđim riječima*. Suglasnik *c* ponajviše dolazi od talijanskoga *z* s tvrdim izgovorom: *cĭganin* (tal. zingano, ciganin), *sulâc* (tal. sollazzo, šala), *cùkar* (ven. zucaro, šećer), *capûn* (tal. zappone, trnokop), *bocûn* (ven. bozzon, staklenica). *kapâc* (tal. capace, ven. capaze¹⁾, *kadar*, *vješt*, *cinprës* (tal. cipresso, čimpres), *camatôrji* ili *cimatôrje* (tal. cimitero, groblje), *nuncjât* (tal. annunciare, navijestiti) *cetrûn* (tal. cetriuolo, cedro od κέδρος) *cêra* (tal. ciera, obličje). Među ove spadaju *mocîra* (lat. maceria, ruševina, zidina), dalmatska riječ, (srav. ven. *masiera*,²⁾ i *ocât* (lat. acetum, ven. aseo), isto romanska.

U riječi *pocës* (tal. possesso, imanje) bit će po srijedi razjednačivanje.

Mjesto mekog talijanskog *z* ima *c* riječ *brûnac* (tal. bronzo, lonac).

Po svoj prilici imaju latinsku osnovu: *pëca* (povezača), *mâraç* (ožujak), *brânçe* (škrge), *čâva* (čavao, klinac), isp.: *petium*, *martius*, *branchiae*, *clavus*, a ne *današnje* tal. *pezza*, *marzo*, *branchie*, *chiodo* (isp. br. 51).

Nepčani

48) Praslovenski skup *stj* i *skj* (*ske* i *sl.*) daje *šč*³⁾: *godîšće* (godina), *jôšće* u Salima, *smetlîšće* (suho lišće za staju), *ščâp*, *ščeta*, *ščîpât*.

Jedino je *kliške* mjesto *klišca*, dobivši nast. *kl*.

49) Nepčano *ļ* ostaje takovo i ne pretvara se u *j*: *ļûbâv*, *ļûbît* itd.⁴⁾

Češće nego u štokavštini javlja se ovdje, uzeto iz drugih obrazovanja, *ļ*: *višje* (više), *üzļi*, *šîrļi*, *zvižļût* (jer je ispao *d* ili *đ*), *düğļi*, *süzļi*.

Mjesto štokavskog tekućeg *l* ima *ļj*: *gļļsta*.

¹⁾ Tako slično za ostale primjere.

²⁾ Isp. Bartoli, Das Dalmatische, I, 261.

³⁾ Isp. i u *Lumbardi* (Kušar, 5), u *Vrbniku* (Rad 196, 93).

⁴⁾ Tako je i na *Rabu* (Kušar, 45).

Prema štok. *dimñak* ovdje ima *d'ımłak*.

Za *kłât*, *kłâtva* mjesto *kleti*, *kletva*, isp. br. 3.

50) Nepčani suglasnik *ń* zamjenjuje štokavsko nosno *n*: *gñôj*, *nñôrâc* (metateski od *ronac*, ptica), *nñôr'it* (roniti); morfološkog je podrijetla *dunbñña*, *višññâ*, *čëšñña* (česno).

Prema štok. *tamjan* ovdje ima: *tamjñn*.

51) *Promjene u tuđim riječima.*

Suglasnik *ć* postaje od tal. *chi*: *ćikara* (ven. chicara, fildžan), *šćeto* (tal. schiettò, cio, upravo) *šćöp* (tal. schioppo, puška), *spěc* (tal. specchio, ogledalo), *oćalì* (tal. occhiali, naočari), *capăt* (tal. chi-appare, uhvatiti).

Pamti: *škñna* (njem. Skina, ven. schena, leda), *škñvăt* (tal. schivare, bježati, sačuvati se), *berekñn* (ven. berechin, drče) i dr.

Suglasnik *ć* dolazi još u: *ćifa* gen. *ćifla* (lat. cephalus, riba), *ćimak* (lat. cimex, stjenica), *kancćolica* (tal. canzonetta, pjesmica).

Mjesto tuđega tekućeg *l* dolazi *ļ*: *angūļa* (tal. anguilla, jegulja), *pindulăt* (ven. pindolar, visjeti).

Talijansko nepčano *gn* daje *ñ*: *kuñâdo* (ven. cognado, djever), *siñâ* (ven. segnal, znak), *stañvăt* (tal. stagnare, kalajisati).

Mjesto nosnoga *n* dolazi *ñ*: *kññka* (tal. conchiglia, školjka), *manteññuda* (ven. mantenuda, milosnica), *plñña* (lat. planula, tal. piolla, rende), *nñanci* (tal. nè anzi, niti).

52) *Još nešto o glasovima.*

Većinom tuđe i domaće riječi iskrive iskonski lik zbog metateze i afereze, ili zbog kontaminacije i prostonarodne etimologizacije.

Evo nekoliko primjera za metatezu i aferezu: *zai'k* (jezik), *koromâc* (ἀμύρακον), *nñôrâc*, *nñôr'it* (ronac, roniti), *pulitñanke* (napoletani, smokve), *kodlñk* (vukodlak).

Za kontaminaciju ili prostonarodnu etimologizaciju: *balanćâna* (melanzana - balanča, patlidžan), *bandafñero* (palo di ferro - banda, poluga), *barbarñža* (erbarosa-barba, vrst geranija) *protñt* (perfetto-profeta, savršen, zdrav), *Velerñt* (bijeli-veli, Puntebianche), *nepiññando* (non pensando-pisciando, ne misleći), *šepñjöt* (scempio — ven. subiato, vrsta tjestenine), *nabñto* (hrv. na — tal. di botto, odmah), *reparacñjn* (riparazione-operazione, operacija), *sfugñt se* (sfogarsi — ven. infogarse, ražariti se), *ñurla* (orlo-gorna, žlijeba od strehe), *zaveramñnte* (hrv. za — tal. veramente, zbilja), *deventñt* (diventare-inventare, izumjeti, slagati), *dofñn* (hrv. do — tal. perfino, čak), *kagomñla* (camomilla — ven. cagar,

titrica), *patrđna* (patrona-poltrona, naslonjač), *pułentâda* (polenta — ven. ponentada, jak zapadnjak).

Neobičnim skraćivanjem *mažŕn* (mlinac) dolazi od ven. mazenin.

Pastèk znači *płuska*, jer kad biskup krzma daje „pax tecum“.

Benät znači *prijetiti*, jer kad se prijeti, kaže se „ben, ben“ (dobro), a to ponajviše držeći prst na nosu.

Akcenti i kvantiteta

53) Božavsko narječje imade dva akcenta: jedan za kratke a drugi za duge slogove. Ti akcenti odgovaraju štokavskom jakom akcentu. Jedino je božavski dugi akcent nešto kraći od štokavskog.

54) Jedna riječ ne može imati više od jednoga akcenta, bila kratko ili dugo naglašena. Jedino u nekih višesložnih tuđih riječi je čujan i neki sekundarni akcenat: *fèrodestùko* (tal. ferro da stucco, rende), *bàrbarðža*, *zàveramènte*.

55) Akcenti, bili dugi ili kratki, mogu stajati na kojemu god slogu pojedinih riječi: svakako i na svršetku riječi: *dobrotä*, *lùbäv kãzät*, *lipotä*.

56) Kao u štokavskom govoru, enklitike nijesu naglašene. Ako se nalaze na početku rečenice, a u božavskom narječju mogu stajati na početku, onda imaju svoj akcenat, i to kratak: *sì mu rëka*, *mì se činì*, *bì ti rëka*.

57) Svi naglašeni samoglasnici mogu biti koliko kratki, toliko i dugi; također i samoglasno *r* može biti i dugo i kratko naglašeno: *pärst*, *smärt*, *kàrv*, *čàrn*.

58) Za naglašenim slogom uvijek su svi slogovi kratki, a ne smiju biti dugi, kao što su u štokavskom govoru: *vìdiš*, *küće*, isp. *s kraľün*, *prajcün* prema *mùžun*.

59) Proklitike mogu imati kadšto akcenat. Imaju kratki akcenat kad su ispred enklitika i kad je na njima u štokavštini brzi (kratki-jaki) akcenat. Imaju dugi akcenat, kad je na njima u štokavskom dijalektu uzlazni (t.j. dugi-slabi) akcenat: *nè bi*, *tè mu*, *nà po*, *nà pomoć*, *nìz bardo*, *vâ te*, *vâ me*, *vâ nju*.

60) Prema slogu sa slabim akcentom štokavskog dijalekta stoji akcentuacija u božavskome dijalektu za jedan slog naprijed prema kraju riječi, to jest zadržava stariju akcentuaciju. Kad je u štokavštini slog slabo-kratko naglašen, božavski je akcenat kratak; a kad je u štokavštini slog slabo-dugo naglašen, čakavski je naglas

kratak isto, ali prethodni slog zadržava svoju kvantitetu¹⁾: *dobrotà-dobròta, glāvà-gláva, pītāt-pítati, kázāt-kázati*.

61) Božavska akcentuacija ne stoji više za jedan slog naprijed prema kraju od riječi, kada se riječ za jedan slog krati, a akcenat se ne može pomicati dalje prema kraju riječi. To biva u neodređenom načinu onih štokavskih glagola i u genitivu množine onih imenica, čiji je slabi naglas na predzadnjem slogu²⁾ riječi: *rěc-rěci, tūc-túci, ovāc-ovāca, žīn-žēna*.

62) Božavski akcenti predstavljaju odnosne jake štokavske naglaske. Osobito je vjerno zastupljen dugi jaki, dok kratki jaki prelazi često u dugi. To se događa pred konsonantskim skupovima posred riječi ili na kraju riječi u zatvorenom slogu, a ponajčešće pred poznatim konsonantskim skupom čiji je prvi sastavnik koji sonant: *kūnca-kōnac, sēdmi (sědmi), vādne (ü dne), ôblak (oblak), plāčnt (plāčni), dūnle (dōnle), kāsno (kāsno), parvāni (přvašnji), brōska (brōskva), prāska (prāskva), nevēsta (něvjesta), kāšaļ-kāšļ, nādra (njědra), bāčva (bāčva), itd.*²⁾ Imaju još dugi akcenat: *jedān, tamnān, zdrāv, danās, večerās, tarbūh*.

63) Tuđe riječi, a većinom su sve talijanske, imaju akcenat na istom slogu, na kojem je u dotičnom tuđem jeziku. Oksitoni, bili već takovi u tuđem jeziku ili postali u ovom narječju zbog gubitka zadnjeg sloga, ponajtiše su svi dugi: *ferā (ven. feral, žižak), konā (ven. canal, jaruzina), tavulīn (ven. tavolin, sto), perūn (ven. piron, viljuška), pacīnt (tal. paziente, strpljiv), barbīr (ven. barbier, brijač) itd.*

Paroksitoni i proparoksitoni zadržavaju obično izvorni akcenat. Jedino, ako iza naglašenoga sloga slijedi određeni konsonantski skup, kratko naglašeni slog postaje dug (isp. o tom i preth. bilj.): *frīgat (lat. frigere, pržiti), fālīt (lat. fallere, pogriješiti), dugāna (tal. dogana, carinara), drěto (tal. dritto, ravno, pravo), kuntēnat-kuntīntu (tal. contento, zadovoljan, zdrav), šupērab-šupērba (tal. superbo, ohol) itd.*

Izuzeci su: *sotonā (tal. sātana, ali štok. uprav sotōna, žid. Satanās), sōldat (tal. soldato, vojnik), poškūrīt (tal. oscurare, tamnjeti) kōgu (ven. cogòlo, mreža), pārtīt (tal. portire, polaziti), ofendīt (tal. offenderc, uvrijediti).*

¹⁾ Takova kvantiteta je jako čujna, ali štokavcu koji prvi put sluša čakavca, tako je čudnovata i neobična da mu se čine kao neki treći slabi akcenat.

²⁾ Isto vrijedi i za tuđe riječi: *mārač-mārča, škāma-škūmla, sīga-sīgla, stū mak-stūnka, čīmak-čīmka* itd.

Oblici

Sklonidba

O- osnove

Imenice muškoga roda

64) *Nominativ jednine.*

Imenicama muškoga roda završetak je u nominativu jednine samoglasnik ili suglasnik: *sântu* (kum), *facô* (rubac), *funerâ* (sprovod), *pinê* (kist), *camatôrji* (groblje), *pârst*, *tavulln* (sto), *pàs* itd.

Imena od mila, kojima je za muška lica u nominativu jednine završetak *e*, ne pripadaju ovoj deklinaciji već ženskoj *a*- deklinaciji, te se sklanjaju kao *Kâtě*.

Umanjene imenice na *-ić* imaju uvijek naglasak na *ič*, i to kratak: *popìć*, *čarvìć*, *bruncvìć* itd.

Izuzeci su: *pùpic* (pupoljak), *kuvêrić* (zaklopčić), *šaròpic* (sirup).

Prema onome što je rečeno pod br. 62 nekoje imenice, kojima je u štokavskom narječju kratak akcenat, imaju ovdje dug slog: *tam-ân*, *tarbûh* itd.

65) *Genitiv jednine.*

Nastavak je *a*.

Pomično *a* ispada pravilno u svim riječima, koje ga imaju prema štokavštini ili su ga umetnule (sekundarno *a*) u tuđe riječi: *momâk-munkâ*, *vêtar-vêtra*, *pòrat-pòrta* (luka), *kûlap-kûlpa* (kap).

U riječi *pàs* pomično *a* često ne otpada, te je genit. *pâsa* pored *fcâ*.

Za oblike *prâjcâ-prâsâc*, *kocâ-kolâc*, isp. br. 31 i 37.

66) *Dativ jednine.*

Nastavak je *u*.

Za akcenatske promjene vrijedi ono što je rečeno pod brojevima 64 i 65.

67) *Akuzativ jednine.*

Nastavak je *a* ili kao u nominativu.

Pravilo za riječi, koje znače što živo ili neživo, isto je kao u štokavštini. Samo od onih imenica, koje znače skup od većega ili manjega mnoštva živih bića, te u štokavskom narječju imaju akuzativ jednak s nominativom, nekoje imaju kadšto akuzativ jednak s genitivom: *izdâ je nârôda i pûka*.

68) *Vokativ jednine.*

Nastavak je *e* za tvrdim suglasnicima, *u* za mekim.

Sve imenice na *-ar, -er -ir -ur* imaju vokativ na *e*: *càre, dok-tùre, poštìre*. *Gospodâr* ima *gòspodaru*. Tuđa riječ *kaštlg* (tal. castigo, kazna) ima vokativ *kaštlgo*, vjerovatno od *kaštiga*, koja se ne čuje nikada. Imenica *sìnak* ima vok. *sìnko*. Inače se kadšto čuje i nominativ mjesto vokativa.

69) *Lokativ jednine.*

Nastavak je *u*.

Imenica *dân* ima nastavak *e* u: *vâdne*.

70) *Instrumental jednine.*

Nastavak je *un*.

Ovo *un* postaje od *om*, kako je rečeno već pod br. 5 i 7.

Nastavak *un* imaju koliko imenice s tvrdim suglasnikom, toliko imenice s mekim suglasnikom: *s kraļûn, s cãrun, s prìjateļun*. Imenica *otâc* ima instrum. *s ôcin* (dakle s izvornim *em*).

71) *Nominativ množine.*

Nastavak je *i*.

Duga množina je sasvim slabo raširena. Sve one imenice, koje imaju u štokavštini dugu množinu, ovdje imaju kratku množinu. Samo se rijetko čuje: *zècovi, grèbovi*. Pred nastavkom *i* grleni suglasnici postaju predušni i afrikate. Negdje možda to nije bivalo, jer kad se danas čuje koji rijetki primjer kao *jâstrogí, ràki* ili *rðgi*, narod kaže da je to „*po antiķu*“ (po starinski), te da samo stare „*nãne*“ (babe) govore ovako; dok je običnije: *jâstrozi, ràci, rðzi, Gàrci, junãcì* itd.

Nastavak *e*¹⁾ u nominativu množine imaju imenice koje se svršuju u nom. jednine na *-anin*: *Molâćanin-Molâćane, Solìňanin-Solìňane, Velârćanin-Velârcane, Verðňanin-Verðňane*. Takovu množinu imaju i: *fëštar-fëštare* (svečar) i *škòļar-škòļare* (stanovnik „školja“ ostrvca).

72) *Genitiv množine.*

Nastavak je *ov*.²⁾

Taj nastavak imaju imenice koliko s tvrdim, toliko s mekim nastavkom: *râkov, jâstrogov, kraļòv, cãrov, garmâļov*.

Rijetko se čuje nastavak *i*: *pùti, târsi, kðmadi*.³⁾

73) *Dativ množine.*

Nastavak je *un*.

¹⁾ Isp. *Leskien*: Gram. d. serbo-kroat. Sprache, 423.

²⁾ Tako ua *Rabu* (Kušar, 29), u *Vrbniku* (Rad 199, 708), u *Oštarijama* (Rad 180, 22).

³⁾ Isp. *Daničić*: Istorija oblika, 74; *Leskien*: Gram. 418. Tako je ua *Rabu* (Kušar, 29), u *Vrbniku* (Rad 199, 108), na *Cresu* (Tentor, A. f. Sl. Ph. 30) i nešto u *Dubrovniku* (Rad LXV, 171).

Taj je nastavak za sve imenice. Dolazi od *om* (isp. br. 5 i 7), te kad ima na sebi akcenat, vazda je dug: *mùžun*, *čarvìčun*, *koñùn*, *ocùn*. Kadšto se dativ množine jednači s instrumentalom te se čuje n.pr. *mùžimin*, *koñìmln*.

74) *Akuzativ množine.*

Nastavak je *i*.¹⁾

Sve imenice imaju pravilno nastavak *i*, te što je rečeno za nominativ množine (isp. br. 71) vrijedi i za akuzativ, jer su ti padeži jednaki.

75) *Lokativ množine.*

Nastavak je *ih*.

Pred nastavkom *ih* grleni suglasnici prelaze u predušne ili u afrikate kao u nominativu množine: *po varsìh*, *u grādìh*, *va ljudìh*. Kadšto — zbog izjednačivanja s dativom — čuje se i oblik instrumentala.

76) *Instrumental množine.*

Nastavak je *imin*.

U nastavku *imin* samoglasnik *i* ima pred sobom nepčaničke kao u lokativu ili u nominativu množine: *mùžimin*, *lācimin*, *rācimin*, *Zverìnčanimin*.

U Solinama se čuje čak i nastavak *imini*, a rjeđe *imi*: *Poļānīmini*, *brātrīmi*.

77) *Pojedine imenice.*

Imenica *brät* pored *bräca* ima u množini i *brättri*, *brätrov*, *brättrun*, *brättri*, *brättrimin*.²⁾

Imenica *päs* ne gubi vazda pomično *a* te se sklanja *päsa*, *päsu* itd.

Imenica *gospodìn* ima u množini *gospodìni* pored *gospodä*.

Imenica *tlöh* (tlo) muškoga je roda, te se sklanja po ovoj deklinaciji, samo što nema množine.

Imenica *dän*, pored pravilne deklinacije, sačuvala je i neke starije oblike: *vädne*, *četìre dnì*, *pēt dän*.

Imenica *pūt* ima u instrumentalu jednine samo *pūtun*.

Imenica *kamen* glasi: *kāmik*.

Skraćenica *dün* (tal. *don* od *dominus*), koja se, po talijanski, kaže svećenicima, ne sklanja se nikad: *vīdi san dūn Mīrka*, *bī san s dūn Mīrkun*.

¹⁾ Tako i na *Rabu* (Kušar, 30), u *Vrbniku* (Rad 199, 108), na *Cresu* (A. f. Sl. Ph. 30); isp. dalje *Leskien*, Gram. 424.

²⁾ Tako je i na *Rabu* (Kušar, 31).

Imenica *sīn* ima u brojenju *trī sīni*.

Imenica *lūdi* ima po *i-* osnovama dat. *lūdin* i instr. *lūdiman* pored *lūdimni*.

Imenice srednjega roda

78) *Nom. akuz. vok. jednine.*

Nastavci su *o* i *e*.

Imenice s mekim suglasnikom imaju nastavak *e*, a s tvrdim *o*. Jedino *selcō* stoji prema *seoce*. Tuđe riječi, koje se svršuju na *o* ili na *e*, muškoga su roda te se sklanjaju po muškoj deklinaciji.

79) *Genit i dat. jednine.*

Nastavci su *a* odnosno *u*.

Ti se padeži ni u čem ne razlikuju od štokavskih narječja.

80) *Lokativ jednine.*

Nastavak je *u*.

Nastavak je *u* pravilan, ali se čuje u kojoj riječi i nastavak *i*:¹⁾ *nā sarcī, va jūtri* i samo *jūtri, u mēsti*.

Priloški izraz *nasredē od* sačuvao je stari nastavak *e* (isp. br. 130).

81) *Insrtumental jednine.*

Nastavak je *un*.

Ono što je rečeno za muške imenice vrijedi i za srednje: s *mō-run, pōlun, selūn, slebrūn, lebrūn*.

82) *Nom. akuz. vok. množine.*

Nastavak je *a*.

Imena koja rastu imaju akcenat na zadnjem slogu.: *jimenā, brimenā, nebesā, čudesā*.

83) *Genitiv množine.*

Nastavak je *ov*.²⁾

Bilo da se završuju tvrdim ili mekim suglasnikom, sve imenice imaju nastavak *ov*: *pōlov, selōv, mēstov*.

Imenice koje rastu imaju ponajviše nastavak *i*: *jimenī, nebesī, vrimenī*.

I imenica *barīlo* ima *barīli*. Inače se često čuje i *barīlov* i *brimenōv*.

¹⁾ Nastavak *i* je češći u *Vrbniku* (Rad, 199, 110), u *Novom* (Belić: Zamětki po čak. govor. — Izv. XIV, 2) Isp. dalje Leskien, Gram. 423.

²⁾ Isp. Daničić: Istorija oblika, 79.

Imenice koje se svršuju na *-išće* obično nemaju nastavka: *gōdišć, smētišć, kudēlišć*. Kako se vidi, u ovim se riječima, zbog gubitka zadnjega sloga, akcentat primiče početku riječi za jedan slog.

84) *Dat. lok. instr. množine.*

Nastavak je *un, ih, imin*.

Za te padeže vrijedi ono što je rečeno pod brojevima 73, 75, 76 za imenice muškoga roda.

85) *Pojedine imenice.*

Imenice koje rastu, kako *ime*, obične su u ovom dijalektu, te se, kako je rečeno pod br. 82, 83, 84, razlikuj od štokavskog narječja po akcentu i po nekim nastavcima.

Od imenica koje rastu u množini kao *nebo* poznate su tri: *nēbo, tīlo, čūdo* — *nebesā, telesā, čudesā*.

Čudnovat je odnos *tīlo*: *telesā*, a možda je dokaz da su ekavizmi u ovom narječju prilično stari.

Sasvim su neobične one imenice koje rastu kao *tele*. Osim *ditē*, rekao bih, nema nijedne takove imenice. Te se imenice zamjenjuju odnosnim muškim umanjenim imenicama: *tolīć jārčīć, jānčīć, prājčīć*.

Imenica *jūbre* (turskoga podrijetla) ima gen. jedn. *jūbra* itd.

Od imenice *dōba* čuo sam lokat. jednine *dōbi*.

Kao ostatak staroga duala čuje se *trī dēli*.

Imenice *ūho* i *ōko* imaju množinu: *ōči, ūši*, a u instr. glase *ōči-jamin, ušījamin*.

A- osnove

Imenice ženskoga roda

86) *Nominativ jednine.*

Nastavak je *a*.

Ovamo idu i one imenice muškoga roda koje se svršuju na *a*, kako: *slūgā, Mikūla, cāca*; također i muške imenice od mila koje se svršuju na *e*: *Māte, Pāvē, Bāre*.

87) *Genitiv akuz. lok. jednine.*

Nastavak je *e* odnosno *u*.

Ovi se padeži ni u čem ne razlikuju od štokavskog narječja. Nastavak *e* gubi svoju dužinu kad je prethodni slog naglašen: *bāčve, kūće*.

88) *Dativ lok. jednine.*

Nastavak je *i*.

Pred nastavkom *i* grleni se suglasnici ne mijenjaju uvijek: *va Mèriki, na Rìki, divòjki, slùgi*.

Inače su veoma česti oblici kao: *na rùci, nozi* itd.

Stariji su se nekoji oblici sačuvali sa nastavkom *e* u lokativu: *vodè, na glàvè, po glàvè*.

89) *Vokativ jednine.*

Nastavci su *o* i *e*.

Mnoga imena, osobito vlastita, imaju vokativ jednak nominativu *Vàna, Màrija, Bàra!*

Po gotovu imaju vokativ jednak nominativu sve imenice koje se svršuju u nominativu na *e*: *Kàtè, Màte, Màndè* itd.

Imenice koje se svršuju na *-ica* imaju vokativ na *e* ili jednak s nominativom: *Màrica i Màrice, Mìlica i Mìlice*.

Imenica *hcèrca* ima samo *hcèrce*, a *càca* ponajviše *càce*.

90) *Instrumental jednine.*

Nastavak je *o*.¹⁾

Sve imenice, bez razlike, imaju nastavak *o*: *ženò, màtero, dicò, Màrico*.

Kad je nastavak *o* naglašen, vazda je dug.

91) *Nom. akuz. vok. množine.*

Nastavak je *e*.

Ovi se padeži ni u čem ne razlikuju od štokavskog narječja.

92) *Genitiv množine.*

Nema nastavka.

Imenice ove deklinacije izgubile su staroslovenske poluglase za genitiv množine, a nijesu primile ono sekundarno *a* što ga danas književni jezik ima: *žl̃n, kùc, plañn*.

Kad se na kraju riječi nalazi koji skup suglasnika, a da nije *st, št, zd, žd, šč, šć*, umeće se pomično *a* kao u štokavštini: *smòkav, crìkav, gùsak, sestâr*.

Za akcenatske promjene zbog gubitka zadnjega sloga isp. br. 61.

93) *Dativ instr. množine.*

Nastavak je *amin*.²⁾

Dativ i instrumental izjednačili su se, te imaju isti nastavak: *ženàmin, rùkàmin, kùcamin, slùgàmin*.

94) *Lokativ množine.*

¹⁾ Isp. Daničić, Istor. Obl. 37; Leskien, Gram. 419; tako je i na *Cresu* (Tentor A f. Sl. Ph. 30. 146).

²⁾ T ko je u *Mrkoplju* (Nast. Vjes. XIV, 744); slično na *Rabu* (Kušar, 31. i u *Novom* (Belić, Zamètki po čak. gov., Izv. XIV, 2).

Nastavak je *ah*.

Sve imenice imaju pravilno taj nastavak: *jemâtvah, làstravicah, lastîrah*.

Kao u muškom rodu i u ovoj deklinaciji kadšto dativ zamjenjuje lokativ.

95) *Pojedine riječi*.

Imenica *kòkoš¹⁾* većinom svojih nastavaka prešla je ka *a*-osnovama.

Jedn. N. <i>kòkoš</i>	Množ. N. A. V. <i>kòkoše</i>
G. <i>kokošê</i>	G. <i>kokôš</i>
D. L. <i>kokoši</i>	D. <i>kokošân</i>
V. <i>kòke</i>	L. <i>kokošâh</i>
I. <i>kokošô</i>	I. <i>kokošâmin</i> .

Imenica *dicâ* obično se sklanja kao *žena* u jednini, ali kadšto se čuje u množini: Gen. *dîc*, D. In. *dicâmin*.

I- osnove

96) Imenice ove deklinacije podudaraju se većinom sa štokavskim imenicama.

U jednini jedina je razlika u instrum., koji osim nastavka *i* ima i nastavak *jo*: *karvîô, soîô*.

U množini dativ ima nastavak *in*: *mîslin, îudin*; i *imin*: *mîslimin, sðlimin*.

Instrumental ima nastavak *iman* pored *imin*: *mîsliman, îudimin*.

97) *Pojedine riječi*:

Imenica *hcî* se sklanja:

Jedn. N. <i>hcî</i>	Mn. N. A. V. <i>hcëre</i>
G. <i>hcëre</i>	G. <i>hcêrî</i>
D. <i>hcëri</i>	D. <i>hcêrân</i>
A. <i>hcër</i>	<i>hcêrâmin</i>
V. <i>hcërce</i>	L. <i>hcêrâh</i>
I. <i>hcêrô</i>	I. <i>hcêrâmin²⁾</i>

Imenica *kòst* u jednini se sklanja pravilno po *i*-osnovi. U množini ima:

N. A. V. <i>kòsti</i> i <i>košcâ</i>
G. <i>kòsti</i>
D. I. <i>kòstimin</i> i <i>košcâmin</i>
Lok. <i>kòstih</i> i <i>košcâh</i>

¹⁾ Slično na *Rabu* (Kušar 31) i u *Trpnju* (Rad CIII, 73).

²⁾ Slično na *Rabu* (Kušar, 31), u *Mrkoplju* (Nast. Vjes. XIV, 745), u *Dobrinju* (Rad CXXI, 124), na *Rijeci* CXXIV, 152).

98) Imenica *nôc* u nekim padežima prisvaja sebi kadšto nastavke od *o-* *osnova*, te ima n. pr. *pô nôca*, *u nôcu*, *nôcun*.

99) Imenica se *măti* sklanja:

<i>Jedn. N. V. măti</i>	<i>Mn. N. A. V. mătere</i>
G. <i>mătere</i>	G. <i>măter</i>
D. <i>măteri</i>	D. <i>materân</i>
A. <i>măter</i>	L. <i>materâh</i>
I. <i>mătero</i>	I. <i>materămin</i>

Pridjevi

100) Prilično se slabo u pridjeva razlikuju nominalni od složenih oblika. Samo u atributu vjerno je sačuvan nominalni oblik neodređenoga pridjeva: *čêš bît takô dôbar ? je vêc žutô, nî mi drăgâ*.

Neki pridjevi upotrebljavaju se samo u složenom obliku: *vêli* (veliki), *žêrbi* (kiseo), *pôkojni* (koji može biti i imenica), *cêli*, *bêli*, *pritîli*.

101) U sklanjanju se pridjevi, složeni i nominalni, slažu sa što-kavskom deklinacijom, samo se u nekim padežima razlikuju nešto. *Gen. sing. mušk. i srednj. roda* u određenom pridjevu svršava se uvijek na *-oga*, odnosno *-ega*,¹⁾ a ovo krajnje *a* ne smije nikada otpasti: *dôbroga*, *vêlega*, *mîrnoga*.

Dat. sing. mušk. i sred. roda u određenom obliku svršava se na *-omu*, *-emu*, a zadnje *u* ne smije otpasti: *lîšemu*, *bêlomu*, *čârnomu*.

Lokativ sing. mušk. i sred. roda je jednak s instrumentalom: *u vêlin dvôru*, *lîpin*, *sûhin*.

Ženski rod u *instr. sing.* ima nastavak *o* kao ženske imenice: *dobrô* (neodr.), *dôbro* (odr.), *zdrâvo*, *poštenô*.

Dativ plur. za sva tri roda ima nastavak *in*: *krûtin*, *vrûcîn*, *vrîdnin*, *lôšin*.

Muški rod u *akuzativu plur.* ima nastavak *i* kao *o-* osnove: *kun-tînti*, *jâki*, *širôki*, *drăgî*.

Lok. plur. za sva tri roda ima nastavak *ih*: *dûgih*, *gôlih*, *vêlih*, *šupêrbih*.

Instr. plur. za sva tri roda ima nastavak *imin*: *lîpimin*, *arjâ-vimin*, *dôbrimin*.

Tvorba drugoga stepena.

102) Nastavci su *iji*, *ji*, *ši*.

¹⁾ Tako je na *Rabu* (Kušar, 52), u *Dubrovniku* (Rad LXV, 171), u *Trpnju* (Rad CIII, 74), na *Rijeci* (Rad CXXIV, 157); po nekim primjerima navedenim od J. Milčetića izgleda da je tako i na *Kvarnerskim otocima* (Rad CXXI, 116).

Najobičniji su nastavci *iji*, te idu u višesložnih riječi i u tuđica: *bogaťiji, pametniji, falsiji, čarji, dretije* (za adverb).

Imaju nastavak *ji* oni pridjevi, koji ga imaju u štokavštini, samo se neki u ovom narječju razlikuju ili nastavkom ili tvorbom: *vjšli, dūgli, sūhli, širli, jáčji, bližji, nižji, barziji, čvarstiji, ljutiji, tvardiji, glatkiji, žutiji*.

Ona tri pridjeva koji dobivaju u književnom jeziku nastavak *ši* tvore ovako drugi stepen: *liši, laši, mēhli* (rjeđe *mēči*).

Od nepravilnih komparativa *dōbar*, pored *bđli*, ima i *dobrji*.

Za tvorbu trećega stepena nema se što primijetiti. Sasvim odgovara štokavskom narječju.

Zamjenice

103) Lične zamjenice.

Samo se neki oblici razlikuju od štokavskih.

Lične zamjenice *jâ* i *tŕ* imaju instr. sing. *s manð, s tobð*, dat. plur. *nân, vâñ*; instr. plur. *s nâmin, s vâmin*, pored *s nâman, s vâman*.

Lična zamjenica *ûñ* ima: lok. sing. *ñemu*; instr. plur. *ñimin* rjeđe *ñiman*.

Lična zamjenica *onâ* ima: dat. sing. *jì i jđj*; ak. sing. samo *jũ*; instr. sing. *ñô*; množinu kao *ûñ*.

Akcenti su ovih zamjenica: *mēne, mēni, tēbe, tēbi, manð, tobð, ñega, ñemu, onì, onē, onâ, vâñ, jì, jũ, ñô* itd.

104) Posvojne zamjenice.

Deklinacija im je skoro kao u štokavštini.

Zadnje *a* i *u* u genitivu ili dativu jednine za muški i srednji rod ne smije nikada otpasti.

Upotrebljavaju se samo sliveni likovi: *mōga, tvōga, svōga, mōmu, tvōmu, svōmu*.

Za instr. sing. ženskoga roda, za akuz. plur. muškoga i za dat. lok. i instr. plur. sva tri roda vrijedi ono što je rečeno pod brojem 101 za pridjeve.

Zamjenice *ñegōv* (žens. rod *ñegōva*), *ñēzin* i *ñìhov* radije se sklanjaju po složenoj deklinaciji, te se čuje n. pr. *ñegōvoga, ñegōvomu, ñēzinoga, ñìhovomu* itd.

105) Pokazne zamjenice.

Pokazne zamjenice imaju dvojaki lik. Čuje se rjede: *ovì, tâ, onì¹⁾* a češće: *ôv, otâ, tŕ, ûñ²⁾*

¹⁾ *Ovì, on* kao u *Dubrovniku* (Rad LXV, 173) ili u *Trpnju* (Rad. CIII, 7).

²⁾ Slično na *Rabu* (Kušar, 34), na *Kvarnerskim otocima* (Rad CXXI, 114), na *Rijeci* (Rad CXXIV, 155), u *Novom* (Izv. XIV, 2), na *Cresu* (A. f. Sl. Ph. 30, 164).

Njihova je deklinacija kao u štokavštini s dotičnim promjenama kao što je već istaknuto u pogledu pridjeva ili posvojnih zamjenica. Samo se čuje i *tèga, tèmu* pored *tôga, tômu*.

Akcenti su im: *ovôga, onôga, ovê, ovîn* itd.

Od pridjevnih zamjenica poznati su oblici: *ovakôv, takôv, onakôv* i *ovonîki, tolîki, ononîki*.

Sklanjaju se po složenoj deklinaciji: *ovakôvoga, takôvomu, ovonîkoga* itd.

104) *Upitne i odnosne zamjenice.*

Upitne i odnosne zamjenice jesu: *kî* (ko), *čà, kî* (koji), *čigôv* (čiji), *kakôv, kolîki*.

Kî se sklanja kao *tko*; naglas mu je *kôga* itd. instrum. je s *kîn* i s *okîn*.

Čà se s klanja kao *što*; genitiv je samo *čèsa*, instr. *čîn* i s *očîn*.

Kî (koji) u muškome i srednjem rodu sklanja se kao *kî* (tko) a u ženskom rodu:

Nom.	<i>kâ</i>
Gen.	<i>kê</i>
Dat.	<i>kôj</i>
Ak.	<i>kû</i>
Lok.	<i>kôj</i>
Ist.	<i>kô, s okô.</i>

U množini ima *kî, kê, kâ* (nom. akuz.) a za sva tri roda dalje: *kîh, kîn, kîh, kîmin, s okîmin*.

Čigôv ima gen. *čigôvoga* itd.

Kakôv i *kolîki* se sklanjaju kao *takôv* i *ovonîki*.

107) *Neodređene zamjenice.*

Sân ima samo određeni oblik, te se sklanja: *sâmoga, sâmomu* itd.

Vâs ili *svâs* ima gen. *svêga* itd. *svî, svîh, svîn, svîmin* itd.

Ostale se neodređene zamjenice sklanjaju kao upitne gorespomenute zamjenice: *nîko, nîki* (neki), *nîšće, nîčigov*, itd. *nîkoga, nîčesa* itd.

Sufiks *god* kadšto prelazi u *kod*: *čà kôd, kî kôd* i *kî gôd*.

Brojevi

108) *Glavni brojevi.*

Glavni brojevi jesu: *jedân, dvâ, trî, četîre, pêt, šêst.... jedanâjst, dvanâjst.... sedavnâjst, osavnâjst, devetnâjst, dvâjst, triêset, stô, dvîstâ, trî stâ, pêt stâ.... tîsuc*.

Jedân, jenâ, jenò sklanjaju se kao određeni pridjevi: *jenòga, jenê* itd.

Brojevi *dvâ, dvî, trî, četìre* radije se ne sklanjaju, a kad se sklanjaju, ovako mijenjaju svoje oblike.

Gen. *dvîh, trîh, četìrih*.

Dat. Lok. *dvîn, trîn, četìrin*.

Instr. *dvîmin (i dvâmin), trîmin, četìrmin*.

109. Redni brojevi.

Redni brojevi jesu: *pârvi, drùgi, trèti, četvârti.... jedanâjsti, dvanâjsti.... dvâjseti* itd.

Sklanjaju se pravilno po složenoj deklinaciji.

Sprezanje

Glagolski oblici

110) Današnje narječje nije sačuvalo sve *proste glagolske oblike* koje još imade štokavski govor.

Davno je nestalo *drugo pređašnje vrijeme*¹⁾ (imperfekta), čiji je ostatak jedino lik *bîše* (bješe) s impersonalnim značenjem: *trebalo je, trebalo bi, vaľalo je, vaľalo bi*, n.pr. *bîše vân govorît* = morali ste govoriti, bilo vam je govoriti.

Također je nestao *drugi glagolski prilog*²⁾ (gerund. prošloga (vremena), a jedva je čujan i *prvi glagolski prilog* (ger. sad. vrem.)

Napokon i *prvo pređašnje vrijeme* (aorist) je nestalo sasvim, te je kadšto nadoknađen *sadašnjim vremenom* svršenih glagola.³⁾

Od *složenih glagolskih oblika* mnogo koješta se već ne upotrebljava.

Rijetko se upotrebljava *drugo buduće vrijeme*, i to drukčije nego u književnom jeziku⁴⁾, jer n. pr. mjesto budem hvalio narod kaže: *bûdin hvâlît, bûdeš hvâlît, bûde hvâlît* itd.

Od ostalih složenih glagolskih oblika sasvim je nestalo još: *treće složeno prošlo vrijeme* i *četvrto složeno prošlo vrijeme*.

¹⁾ Postoji još na *Rabu* (Kušar, 38), u *Dubašnici* (Rad CXXI, 127) i negdje još, ali sve više nestaje iz cijelog područja srpskohrvatskog jezika.

²⁾ Tako je na *Rabu* (Kušar, 38), u *Mrkoplju* (Nast. Vjest. XIV 749), u *Perastu* (Brajković, Progr. gimn. Kotor, 1892—93. str. 13), u *Lumbardi* (Kušar, 13), na *Kvarnerskim otocima* (Rad, CXXI, 128), u *Dubrovniku* (Rad LXV, 174), u *Trpnju* (Rad CIII, 75).

³⁾ Slično u *Dubrovniku* (Rad LXV, 174), u *Trpnju* (Rad CIII. 75).

⁴⁾ Inače je to osobina skoro svih južnih govora, isp. Marešića, gram. 287.

Trpni se lik upoće ne upotrebljava.

111) *Neodređeni način.*

Krajnje *i* u *-ti* ili *-ći* obično otpada: *kāzāt, kopāt, pēc,*

Za oblike kao *rēci* isp. br. 116.

Za akcenatske promjene zbog gubitka krajnjeg *i* isp. br. 61.

Za oblike kao *dōjtī, nōjtī, počāt, začāt* isp. br. 3 i 27.

112) *Sadašnje vrijeme.*

Prvo lice svršava se vazda na *-n* (isp. br. 28): *znân, kopân, vîdin, letîn.*

S obzirom na prijelaz $\bar{e} + n > \bar{i}n$ i *in* (isp. br. 13 i bilj. br. 16) glagoli na *-em* ovdje imaju nastavak *in*: *bûdin, pletîn, tresîn, plâčin.*

Nijedan glagol nema u 3. licu množine nastavak *e*, već mjesto njega dolazi uvijek *u*: *vîdu, letû, činû, govôru.*

Glagoli I. vrste kao *peći* u 3. licu množine zadržavaju nepčane suglasnike: *peçû, reçû, lëžu.*

113) *Zapovjedni način.*

U nastavku *-ite* za 2. lice množine *i* se često gubi (isp. br. 14): *hôte, vîte, sête, rëcte, pōjte, klâjte* (stavite), *bîšte* (bježite) *dâršte* (držite).

Sličnu sinkopu, samo rjeđe, ima i 1. lice množine: *hôm, sêdmo, nōsmo, pōjmo, klâjmo.*

Glagoli I. vrste kao *piti* gube zadnje *j* u cijelom zapovjednom načinu, te glase n.pr.: *pî, pîmo, pîte.*

Glagol *imati* glasi u zap. načinu *jimî, jimîmo, jimîte.*

114) *Prvi glagolski prilog.*

Može se reći da je taj glagolski oblik već nestao. Nekoji oblici, koji se još i danas čuju, imaju osobine jednostavnih pridjeva ili priloga: *vrûc, mogûc, molêc, letêc, hotêc, nehotêc.*

Ako se isporede oblici *molêc* i *letêc* sa sadašnjim likovima za 3. lice množine sadašnjega vremena *molu, letu*, od kojih bi se morao razviti prvi glagolski prilog, razumjetće se lako da je već nestalo u narodu smisla za takav glagolski prilog, te da se oblici *molêc, letêc* imaju smatrati kao ostatak gerundija koji više ne postoje.

115) *Glagolski pridevi.*

Prvi glagolski pridjev.

Bez izuzetka zadnje iskonsko *l̥* otpada u svakoga glagola te se nikada ne pretvara u *o* kao u književnom jeziku.

Zbog gubitka glasovne grupe *l̥* zadnji slog riječi, ako je naglašen, biva uvijek dug, ma bio izvorno kratak: *dâ, stâ, dâ, kazâ, bî, çû, govorî.*

Drugi glagolski pridjev tvori se kao u štokovštini.

Glagoli I. vrste kad imaju akcenat na zadnjem slogu glase, n.pr. *pletln, pletenà, rečln, rečenà*.

116) *Za glagolske složene oblike*, uz ono što je rečeno pod br. 110, istaćiću ovdje da *buduće vrijeme* slijeva sasvim dosljedno neodređeni način s idućim *ću, ćeš, će* itd.: *viđiće se, čüćeš, sêšćemo undě*.

Samo glagoli kao *reći* zadržavaju krajnje *i*, te se govori: *reći ću, tēći ćeš, pēći će* itd.

Pojedini glagoli

117). *Prva vrsta.*

Osnove na d i t.

Prema štokav. *cvasti, rasti* ovdje ima *cvêst, rêst*.

Glagol *jlst* (jesti) ima sadašnje vrijeme: *jln, jliš, jl jlmò, jltě, jidû* ili *jidln, jiděš, jidě* itd.

Zapovjedni način jest: *jl, jlmo, jlte*.

Prvi pridjev je *jl, jila, jilo*, drugi pridjev je *pođen*.

Od glagola *gresti* upotrebljava se sadašnje vrijeme: *grln, grêš, grê, grēmò, grêstě, gredû*.

Izgubili su se glagoli *blusti, sresti*.

Veoma je običan glagol *klâst* (imperf. *klāvât*), čije je sadašnje vrijeme: *klâdin, klâdeš* itd., a zapovjedni mu je način: *klâj, klâjte*.

118) *Osnove na s, z.*

Glagoli *vrsti se* i *uľesti* nestali su sasvim.

Glagol *dovesti* ne čuje se više, mjesto njega narod kaže *dopeľât*.

Pozniji glagol *spāsît* nadoknadio je stariji *spasti*.

Drugi glagolski pridjev glasi n. pr. *grizln, grizenà, grizenò*.

119) *Osnove na b, p, v.*

Malo se tih glagola do danas sačuvalo. Nestalo je: *tepsti, grepsti, skupsti, crpsti* i *živsti*. Mjesto ovih dvaju zadnjih narod govori *čârvat, žlvt*.

Prema štok. *dupsti* ovdje ima samo *zdûst*.

120) *Osnove na g, k, h.*

Treće lice množine u sadašnjem vremenu glasi *pečû, rečû*. Isp. br. 112.

Glagol *mòc* ili *mòci* ima sadašnje vrijeme: *mòrin, mðreš* itd.

Glagol *pomòc* ima sadašnje vrijeme *pomòrin* i *pomòžin*,

Mjesto glagola *žeci* i *vrijeći* ima: *užgât, varšît*.

Oblika kao *dići, stići* nema, nego se kaže po drugoj vrsti *dìgnut, stìgnut*. Samo se *dosěć* održalo.

121) *Osnove na m, n.*

Za oblike *začât, načât* isp. br. 3.

Sadašnje je vrijeme: *pôčmin, kunîn, vâzmin* it.d.

Prema štok. *uzeti, kleti, uzajmiti*, ovdje ima *vazêt, kļât, zajât*.

Glagol *peti* čuje se samo u *spêt se, spê se, spēla se*. Inače se čuje često glagol *pêhin se* itd.

Za glagol „*oteti*“ narod samo umije kazati podrugljivo „da to dobro znadu“ „*kî su u Vlahòriji...*“ (t.j. Ravni Kotari kod Zadra, gdje još bivaju *otmice*).

122) *Osnove na samoglasnik.*

Za zapovjedni način nekih od tih glagola isp. br. 113.

Drugi glagolski pridjev je *vazda na jen*, a nikada na *ven*: *sakrljen, zašljen, savljen*.

Glagoli kao *smjeti* t. j. *smît* imaju sadašnje vrijeme: *smîn, smîš, razumîn, prispîn* itd.

Glagol *zadît*, koji ne poznaje oblika druge vrste, glasi u sadaš. vrem. *zadijin, zadiješ* itd.; prvi mu je pridjev: *zadî, zadîla*.

Glagol *bîti* (esse) ima sad. vrijeme: *jesan, san, jesî, si, jê, jesmò, smo, jestê, ste, jesù, su*; negativni oblici jesu: *nisân, nisî, nî, nismò, nistê, nisù*.

Pogodbeni mu je način *bî* za sva lica (kao u slovenačkom) ili: *bî, bîš, bî, bîsmo, bîste, bî.*

Za oblik *bîše* isp. br. 110.

Glagol *icî*, što ga narod zamjenjuje sa *hodît* u neodređenom načinu i sa *grîn* u sadašnjem vremenu, ima prvi pridjev *šâ, šlâ, šlò*. Svršeni oblici kao *dòjti, nâjti* imaju sad. vr. *dòjdin, nâjdin* itd.

123) *Osnove na r.*

Slabo su poznati ovi glagoli. Glagol *umrît* poznat je u svim oblicima: *umrîn, umrêš... umrû, umrî! ùmra, ùmarla*.

Glagol *prostrît* ima oblike: *prostrîn, prostrêš... pro trû, prostrî! pròstra, pròstarla*.

Glagol *târt* poznaje samo oblike kao *târin, târeš*.

124) *Ostale vr te.*

U ostalim vrstama nema se isticati mnogo razlike od štokavskih glagola.

Glagol *otîti* (hotjeti) ima sadašnje vrijeme: *ocû, cú, ðceš, ceš, ðce, ce, ðcemo, cemo, ðcete, cete, ðceju, ceju*.

Prvi mu glagolski pridjev glasi: *otî, otîla, otîlo*.

Za *spavati* čuje se *spât*.

Glagol *imati* ima dvojaki neodređeni način: *jimät*, *jimìt* (staro-slovenski *imèti*); pridjev mu je vazda: *jiml*, *jimìla*.

Pored *čität* običnije je *štìt*, koji glasi u sadašnjem vremenu: *štìjin štìješ* itd.

Glagol *kät* (tkati) ima sad. vrijeme *kân*, zapov. način *kì*.

Glagol *dognät* ima sad. vrijeme *dognân*, i *dorènin*.

Glagoli šeste vrste na *-ovati*, slabo su poznati; mjesto njih se upotrebljavaju oblici na *-evati*, a više *-ivati* iste vrste: *poznìvät*, *darživät*, *pišivät* (iter. od *pisati*).

Mnogi glagoli iste vrste ne tvore sadašnje vrijeme na *-ujem*, kao u štokavštini, nego na *-ivam* dotično na *-evam*, osobito ako su tuđeg postanja: *poznìvan*, *pišèvan*, *bušìvan* (od perf. *bùsnut*, cje-ivati), *dešturbìvan* (smetati).

Iz sintakse

125). *Imenice* :

Nekoje imenice nemaju istoga roda što ga imaju štokavske imenice.

Tìc (ptica) je muškoga roda, kao u svih sjeverozapadnih Slovena¹⁾ i djelomice u štok.

Muškoga su roda još: *tlòh* (tlo), *zvùn* (zvono), *jèsen*, *gòsti* plur. tant. (ostve). *Gläd* je ponajviše muškoga roda, ali se čuje i n.pr. *vèla gläd*.

Umanjena imenica od *grto* glasi *garlìc*, te je muškoga roda.²⁾

Ženskoga su roda: *bärke* pl. tant. *vèčer*, *opânke*, *klìške* (štok. kliješta, rjede kliješte)³⁾, *čèšña* (česno).

Srednjega su roda: *muženò* (mozak, moždani), *plûca* (plur tant.).

Riječi uzete iz tuđega jezika sačuvale su obično rod jezika iz kojega su uzete, osobito ako potječu iz talijanskoga: *jâstrog* - αστακος, *astacus*, *sìpa* - σήπια, *seppiha*, *konòba* - canaba, *čìfa* - cephalus, *vâž* - vaso, *butlga* - bottega, *bagulìna* - bagolina, *kuñâdo* - cognado itd.

Suprotni primjeri jesu: *porcfùn m.* - porzione ž., *farñòku m.* — fragnocola ž., *kurènat m.* - corrente ž., *pajarìca ž.* - pagiarizzo m. i još nekoje.

¹⁾ To ne bi došlo u prilog teoriji Dobrovškoga koja dijeli Slo ene na sjeverozapadne i jugo istočne po nekim lingvističkim osobinama (*raz - roz*, *iz - vy*, *kv - cv* itd.), između kojih spada i rod *ptica - ptak*. Tim iše što i Slovenci kažu *ptič!!*

²⁾ Božavski *garlìc* znači štok. *groce*, a ne *grlic* u puške itd.

³⁾ Isp. Maretić, Gram. 447.

126) *Pridjevi.*

Neodređeni pridjevi kadšto se zamjenjuju određenima: *lâčnoga i gđla si me nâša, nedûžnoga su ga dopešàli.*

Neki su pridjevi primili već složeni oblik: *vèli, žèrbi, cèli, bèli, pokôjni, pritìli.*

Mjesto posvojnog ili tvarnog pridjeva stoji kadšto imenica u genitivu, čas s prijedlogom *od*, čas bez prijedloga i to mahom uz vlastita imena: *vràtà od kùce, berìta od bràta, dicà od skùle, vîdi san Marìje kùcu, bràta vàrt, Mikùle lÿbar, Bârìća kùca¹⁾*

Inače posvojni su pridjevi dosta česti i sklanjaju se mahom po nominalnoj deklinaciji: *bràtovu jìmenu, mäterina dvôra, Pâvlakova târsja, Dunàtovu kajtçu.²⁾*

Imenica *otàc* ima posvojni pridjev samo *òcin.*

Neki su pridjevi dobili značenje imenice: *mâli, mâla* — muškić, ženskić, *mlâdi, mlâda* — vjerenik, vjerenica, *stâri, stâra* — starac, starica, *tûji, tûja* — tuđinac, tuđinka.

Sâm znači jedino „solus“, te se sklanja po složenoj deklinaciji.

Drâg ne znači samo „mio“, nego i „skup“ kao i u drugim slovenskim jezicima.

127) *Zamjenice.*

Mjesto posvojne zamjenice stoji kadšto lična zamjenica u genitivu s prijedlogom *od*: *dâ si mi porcjûn od nêga, to je od mène.*

Tako i mjesto *çigôv* čuje se *od kôga.*

U znak štovanja kaže se uvijek *Vi*, a predikat, bio glagolski ili imenski, stoji vazda u množini i u muškom rcdu: *nemôjte bìti šupêrbi, cã ste mu dàli?*

U znak štovanja kaže se *Onÿ* u neupravnom govoru,³⁾ t. j. kad se govori o čeljadetu, kojemu bi se u upravnom govoru reklo *Vi.*

Zamjenice *sêbe, svôj* negdje naginju uplivu talijanske sintakse, te se čuje mjesto njih *mène, môj* itd. *ocÿ za mène, donêslì smo za nâs tôga prâjçica, tÿ si dobÿ tvôj dè.*

Posvojne zamjenice *negôv, nêzin* često se međusobno mješaju, te se osobito čuje *negôv* za *nêzin*: *dolÿ je od sestrê negôv* (njezin) *vàrt.*

Čuje se i *negôv* za *svôj*: *mâtì môra jimÿt negôv dè.*

¹⁾ Isp. Maretić, Gram. 522.

²⁾ Po takovu pridjevu u nominativu množine zovu se seoske obitelji: *Pâvlakovi, Dunàtovi, Margèitini, Fumìni* (Fume-Eufemia), *Jÿrjevi* (u matice župnik ih piše: *Pavlaković, Dunatović* itd.).

³⁾ Tako je na *Rabu* (Kušar, 47) i u slovenačkom jeziku: *bì san š nÿmin; onÿ su mi dàli.*

Stara pokazna zamjenica *saj* ne postoji više ni u čakavštini. Pored štokavskih riječi *jesenas*, *jutros*, *zimus* itd. božavsko narječje ima još: *sìmo* (ovamo) i *seùtra* (jutros, jutro-se).

128) *Brojevi.*

Brojnik *jedân*, *jenâ* upotrebljava se često kao neodređen spolnik prema talijanskom jeziku: *tô ti je jedân fîni gospodîn, ûn je jedân tûji, tî si jedân tovâr.*

Brojevi *dvâ*, *trî*, *četîre* radije se ne sklanjaju. Kad se sklanjaju imaju oblike koje smo spomenuli pod brojem 108. Adjektivne riječi, koje se za njih privezuju (bilo atributno ili predikatno) stoje u dualu ili pluralu: *ovâ dvâ sîna, ovî trî sîni.*

Dijelni brojevi su samo djelomice poznati te se čuje: *onâ kûća jîma dvôja vrâtâ, pêt funêstar; kupî je trôje butânde, četîre bâčve, pêt pàrov bragêš.*

129) *Glagoli.*

Glagol *dartât* (drhtati) postaje prelazan, te znači: *trestî.*

Neki su glagoli povratni i kad nijesu u štokavštini: *sâhat se, sêst se* (tal. sedersi), *mîslit se* pored *mîslit.*

Glagol *pîtât* hoće uza se riječi u dativu: *pîtâcu mu* pored *sîga pîtâ?*

Talijanski glagol *ritornare* postaje povratan, te se kaže: *tornât se, tornâj se*, vjerovatno radi upliva glagola *vratiti se.*

130) *Pijedlozi.*

Mjesto *bez*, *kroz*, *med* ili *izmed*, *između*, *pred* ili *ispred* govori se: *prez* ili *brez*, *krez*, *mëju*, *sprid.*

Mjesto prijedloga *sred* ili *posred*, *usred* govori se čitav izraz: *nasredè od*, t. j. prijedlog sa starim oblikom na *e* za lokativ.

Prijedlog *mimo* se ne čuje više; mjesto njega govori se *uskrâj* sa genitivom.

Prema talijanskom prijedlogu *da*, koji znači koliko *iz* toliko *od*, ovdje se govori *od* mjesto *iz* u: *dôjti od kûće, znê ga je od kâvse.*

Prijedloga *k*, *ka* nema, mjesto njega, s glagolima kretanja, govori se u: *pôj u brâta, grê u dotûra.*

Sasvim je slabo poznat prijedlog *o*;¹⁾ mjesto njega se čuje *za*, *u*, *na*, *od*: *svâka tîkva za svôj gaplîc vîsi* (poslovica), *berîta vîsi na zîdù, u Božîcu, govorî mi (govorio mi je) od brâta tvôga.*

Slabo se pazi na razliku mirovanja i kretanja kod prijedloga *na* ili *u*: *bî san u grâd, grîn u grâdù, klâj vândj* (u onoj) *kâvsi, si bî na mîsu?*

¹⁾ Tako i na *Rabu* (Kušar, 49).

Prijedlog za znači i kretanje (put), te hoće onda uza se riječ u akuzativu: *grîn za Zâdar, za Splît, za Tâlijû.*¹⁾

Mjesto za s instrumentalom ovdje ima za s akuzativom: *plâkat za brâta kl je pârti.*

131) Prilozi.

Od priloga što znače vrijeme neki se razlikuju od štokavskoga govora oblikom, a neki značenjem: *dîljen*-odmah, *sinocâ*-sinoć, *čêrajučer*, *čerâs*-večeras, *prîn*-ovčas, *vâdne*-obdan, *nôćun*-obnoć, *seûtra*-jutros, *pekosûtra*, *zabêdun*-poslijepodne, *pötle*, *pötlen*-poslije, *añitânto*-kadikad.

Od štokvskih, priloga koji znače mjesto razlikuju se: *söto* (ispod), *kadê* (gdje), *ovdê*, *tûte*, *undê*, *sîmo* (ovamo), *sprîda*, *zvânka*, *gôri*, *gorîka*, *dâli*, *dolîka*,²⁾ *oduzdô*, *nûtra*, *dôble* (dovle), *dûnble* (donle) i njihovi složenici *odôble*, *zdôtle*, *zdûnble*, *dodôble*, *dodôtle*, *dodûnble*.

Među priložima koji znače način mnogi su uzeti iz talijanskoga kao n.pr.: *štêšo* — jednako, *sikûro* — jamačno, *ščêto* — upravo, *jûsto* — pravedno, *drêto* — ravno, *nabôto* — skoro, *zaveramênte* — u istinu, *kunvêño* — slobodno, a da se ne nabroje oni primjeri gdje srednji rod od pridjeva služi kao prilog, n.pr.: *friško*, *fûrbasto*, *fîno* itd.

Mjesto *uzalud* čuje se *zamân*, a mjesto *vrlo* čuje se *vêle* i *pûno*.

Čestice za tvrđenje ili obratno obično se podvajaju: *jê jê*, *nêću nê*, *nî ga nê*.

Mjesto glagola, složena s prijedlogom, stoji više puta, po talijanski, prosti glagol s prilogom: *šlâ je cã* (otišla je), *dôjdi nûtra* (uniđi), *znê ga je vân* (izvadio ga je).

132) Veznici.

Ima dosta tuđih veznika: *nânke* (niti), *jitânto* (ipak), *mânkle* (barem), *dânkle* (dakle-dunque), *magâri* (makar), *ärtloke* (a kamo, naprotiv), *nânci* (niti).

Veznik *dok* glasi uvijek *dôkle*.

Upitna čestica *li* izgubila se: *ćeš dôjti? sî ùmoran? sî ga vîdi?*³⁾

¹⁾ Inače takova se pojava sve više širi po cijelom srpskom i hrvatskom narodu

²⁾ Isp. za takav lik Maretića, Gram, 485.

³⁾ Namještaj enklitika razlikuje se ovdje tim što one mogu stajati na početku rečenice i što se negdje u samoj rečenici namještavaju drukčije nego u štokavštini. Evo nekoliko primjera: *mî se činî, jê ga vîdit? mû je rêkla, i kî te hranî je, kãd se pûno stãvi, je slâtko.*

Padeži

133) *Nominativ.*

Kako je već rečeno pod brojem 77, skraćenica *dûn* (don > dominus) kao počasni pridjevak pred ličnim imenom kojega svećenika ostaje uvijek u nominativu i kad je dotično ime u kojem drugom padežu: *bî san u dûn Mîrka, govori je s dûn Mîrkun.*

Isto vrijedi i za *frâ* kad se govori o kojem fratru: *vîdi san frâ Bârtula, dâ san frâ Mikûli.*

134) *Genitiv.*

Uz neodređene zamjenice *ča*, *nîšće¹⁾* pridjevi stoje u genitivu i mahom imaju složeni oblik: *čâ je nõvoga? nîšće dõbroga.*

Mjesto posvojnoga pridjeva ime, kojim se označuje vlasnik, stoji u genitivu s prijedlogom *od* ili bez njega. Isp. br. 126.

Genitiv odvajanja ima često uza se prijedlog *od*: *oslobodi nas od otê sotonê, cûvaj se od grîhâ.*

Niječni genitiv slabo je zastupljen: *kî nîma perûn je kojûn* (poslovica).

Genitiv s prijedlogom *od* nalazi se negda gdje u štokavštini pravilno stoji lokativ s prijedlogom *o²⁾* Isp. br. 130.

Genitiv s prijedlogom *od* nalazi se u raznim slučajevima mjesto prostoga genitiva: *divõjka nî od dobrâ glâsa, grê čas od smârti, nî čovik od dõbroga sârca, gospodâr od kûće.⁸⁾*

135) *Dativ.*

Mjesto akuzativa nalazi se dativ uz glagol *pîtât*, isp. br. 129.

136) *Akuzativ.*

Impersonalni pasivni glagol slaže se s akuzativom⁴⁾: *zdûnble vîdi se nâšu crîkvu, po dîdu se põzna kûću.*

Akuzativ dolazi mjesto lokativa sa prijedlozima *u* ili *na* kad se slabo pazi na razliku mirovanja ili kretanja⁵⁾. Isp. br. 130.

137) *Vokativ.*

Mjesto vokativa čuje se kadikad nominativ:⁶⁾ *frajûn, kadè si bî? Sîmo hõte, gõsvoja! Za ostale primjere isp. br. 68, 69.*

1) Isp. *L. Zima*: Sintaktičke razlike..., 193.

2) Isp. *Maretić*, gram. 538 br. e.

3) Isp. *Maretić*, Gram. 538. br. c.

4) Tako je na *Rabu* (Kušar, 47), u *Dubrovniku* (Rad LXV, 179)

5) Slično na *Rabu* (Kušar 48).

6) Tako i na *Rabu* (Kušar, 47), na *Rijeci* (Rad CXXIV, 138), na *Kvarnerskim Otocima* (Rad CXXI, 1181, 22), u *Oštarijuma* (Rad 180,22).

138. *Lokativ.*

Isp. broj 136.

139) *Instrumental.*

Mjesto prostoga instrumentala čuje se često instrumental s prijedlogom *s*¹⁾: *s očīn si vòdu dosēgla? S očījamin vīdimo čā nan je Bōg dā.*

Instrumental se je izgubio u nekim izrekama kao²⁾: *vōna od ūļa, smardī od tabàka, kī je kuntēnat od tēbe!*

Glagolski oblici

140) Mjesto sadašnjega vremena, koje zamjenjuje drugo buduće vrijeme, nalazi se u zavisnim rečenicama ponajviše prvo buduće vrijeme: *kād ću dōjti, češ mi plātīt, ako češ ga vīdit, recī mu čā znāš tī.*

Drugo buduće vrijeme opisuje se sadašnjim vremenom od *biti* t.j. *būdin* i neodređenim načinom: *būdin kázāt*. Inače, malo sam ga čuo.

U objektivnim i sličnim rečenicama neodređeni način stoji uvijek kao dopunjak nekih glagola, imenica, pridjeva:³⁾ *vīdi san ga umrīt, čū san vas pīvat, ūn nēce kopāt* (t.j. neće da kopa), *nīsī dōbar nūnke tō činīt*.

U finalnim rečenicama mjesto veznika *da* i sad. vrem. upotrebljava se *za s* neodređenim načinom: *šlā je u brāta za vīdit jintrādu, zvā ga je za rēc mu čā kōd*.

O „blagu“ ovoga narječja progovoriću drugom prilikom.

¹⁾ To je pojava, koja i u štokavštini sve više preotima mah. Isp. *Zima* op. cit. 241 i *Maretić*, Gram. 532.

²⁾ Slično na *Rabu* (Kušar, 48), u *Dubrovniku* (Rad LXV, 178).

³⁾ Tako na *Rabu* (Kušar, 59), u *Vrbniku* (Rad 199, 143), u *Dubrovniku* (Rad LXV, 179) u *Trpnju* (Rad CIII, 82).

Zadar.

Arturo Cronia.

Редакција је захвална г. проф. А. Кронији што јој је дао ову грађу о Дугом Острву које смо досада са дијалектолошке стране слабо познавали. Иако понека тврђења г. Кроније побуђују сумње (као н.пр. тврђење да су у овом чаковском дијалекту свега два акцента), иако г. Кронија не разликује полудуги акценат који се развија од *˘* у овим говорима (*˘*) од *˘*, редакција је оставила онако како је код њега, остављајући све његовој одговорности и пружајући прилику и другима да његове податке провере и допуне. Тако исто је морао бити остављен и распоред саме грађе и начин г. Кронијева излагања.